

Augustini h[er]p[er]e si
episcopu[m] libros de ciuitate dei.
Argumentum operis totius ex li-
bro retractationum.

Interea cum roma go-
thorum irruptione:
agenus sub rege Ala-
rico atq[ue] impetu ma-
gne cladis euerfa est:
cuius euerfione deoru[m]
falsoz mutozumq[ue]
cultozes quos v[er]ita-
to nomine paganos
vocamus: in christianam religionem
referte conantes: solito acerbius et
amarius deum verum blasphema-
re ceperunt. Unde ego exardescens
zelo domus dei: aduersus eoz[um] blas-
phemias vel errores: libros de ciui-
tate dei scribere institui. Quod opus
per aliquot annos me tenuit: eo q[uo-
d] alia multa intercurrerent: que differ-
re non oporteret: et me prius ad sol-
uendum occupabant. Hoc autem
de ciuitate dei grande opus tandem
xxij. libris est terminatum: quozum
quinq[ue] primi eos refellunt qui res
humanas ita prosperari voluit. vt ad
hoc multozum deozum cultu[m] quos
pagani colere consueuerunt: neces-
sarium esse arbitrentur: et quia prohi-
bentur mala ista exoriri atq[ue] abun-
dare contendunt. Sequentes aut
quinq[ue] aduersus eos loquunt[ur] qui
fatentur hec mala: nec defuisse vn-
q[ui]s: nec defutura mortalib[us]: et ea nunc
magna: nunc parua: locis: tempori-
bus: personisq[ue] variari. Sed deoz[um]
multozum cultum quo eis sacrificatur:
propter vitam post mortem futu-
ram esse vtilem disputat. His ergo
x. libris due istezque opitioes xpi-
ane religioni aduersarie refellunt.
Sed ne quisq[ue] nos aliena tantum
redarguisse: non autem nostra asse-
ruisse reprehederet: id agit pars al-
tera operis huius: que. xij. libris co-
tinetur. Quanc[um] vbi opus est: et in
prioribus. x. que nostra sunt assera-
mus: et in. xij. posterioribus redar-
guamus aduersa. Duodecim ergo

libros sequentium primi quatuor
de continent exortum duarum cui-
tatum: quaru[m] est vna dei: altera bu-
ius mundi. Secundi quattuor ex-
cursum earum seu procursum. Ter-
tij vero q[ui] et postremi: debitos fines
Ita oes. xxij. libri cum sint de vtra-
q[ue] ciuitate conscripti: titulum tamen
a meliore acceperunt: vt de ciuita-
te dei potius vocarentur. In quoz[um]
decimo libro non debuit pro mira-
culo poni in abrae sacrificio flamma
celitus facta inter diuisas victimas
cucurrisse: q[ui]si h[ic] illi i visioe monstra-
tum est. In. xvij. libro quod dictu[m]
est de samuele no[n] erat de filijs aar[on]:
dicendum potius fuit: no[n] erat filius
sacerdotis. Filios quippe sacerdo-
tum defunctis sacerdotibus succe-
dere magis legitimi moris fuit. Nam
in filijs aaron reperitur pater samu-
elis: sed sacerdos non fuit: nec ita i
filijs: vt cum ipse genuerit aaron: s[ed]
sicut omnes illius populi dicuntur
filij israel.

Incipiunt capitula libri primi de
ciuitate dei beati augustini epi.

- i **D**e aduersarijs nois chri-
sti quibus in vastatione ve-
bis propter christu[m] barba-
ri pepererunt victis.
- ii **D**e nulla vnq[ue] bella ita ge-
sta sut vt victozes propter
deos eozum quos vicerat
parcerent victis.
- iii **D**e imprudenter romani.
deos penates qui troiam
custodire non poterant si-
bi crediderunt profuturos.
- iiii **D**e asylo iunonis in troia
q[uo]d neminem liberauit a gre-
cis: et basilicis apostoloru[m]
que omnes ad se confugie-
tes a barbaris defenderunt
- v **D**e generali consuetudine
hostium victas ciuitates
euerentium quid cato sen-
serit.
- vi **D**e ne romani quidem ita
villas ceperunt ciuitates

Kazalo

- 3 Migrantska problematika
- 8 Pravni vidiki odprtih raziskovalnih podatkov
- 12 Povezovanje in sodelovanje: priložnosti in izzivi
- 14 14Strategija hrvaškega knjižničarstva 2016–2020
- 16 Ustvarjalni delavnici loških knjižničark v litovskih splošnih knjižnicah
- 20 »Tudi knjižnice hranijo muzejske predmete, ki jih je vredno postaviti na ogled«. Intervju z dr. Anjo Dular
- 22 Biblioteca Imagine – knjižnica na ladji
- 24 Investirajmo v bralca
- 29 Bralni nahrbtniki
- 30 Pomen publikacij, pridobljenih z obveznim izvodom
- 32 O prvotiskih, knjižnih slikarjih in lepoti knjige
- 34 Nada Čučnik Majcen – 80 let
- 36 Vabila
- 38 Obvestilo

ISSN 0353-9237

Izdala in založila: Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana

Za knjižnico: **Martina Rozman Salobir**

Odgovorna urednica: **Mojca Trtnik** (e-pošta: mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si)

Uredniški odbor: **Branka Kerec, Meta Kojc, Bojana Medle, David Ožura, Veronika Potočnik, Sabina Šolar,**

Magdalena Svetina Terčon, Damjana Vovk

Oblikoval in tehnično uredil: **Matej Zorec**

Tisk: **COLLEGIUM GRAPHICUM d.o.o., Ljubljana**

Fotografija na naslovnici: **Aurelius Augustinus, De civitate dei, Basel: Johann Amerbach, 1489**

(NUK, Ti II 10885)

Naklada: 260 izvodov

Navodila za pripravo prispevkov so dostopna na spletnem portalu Knjižničarskih novic.

<http://old.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/v2/ObvestiloAvtorjem.aspx>

Naročila in odpoved tiskane in elektronske oblike Knjižničarskih novic

knjiznicarske.novice@nuk.uni-lj.si oz. tel. št. 01/2001-148

Naročnina za leto 2016: 50,00 EUR za tiskano obliko & 1 brezplačen dostop do elektronske oblike, 30,00 EUR za dostop do elektronske oblike.

“Nisem niti z vzhoda niti iz zahoda. V mojih prsih ni meja”

(Rumi)

Drage bralke in bralci Knjižničarskih novic

Kdo drug, če ne knjižnice?, se v svojem prispevku Migrantska problematika sprašuje naša kolegica iz Mariborske knjižnice. Da gre za tematiko, ob kateri si (vsaj) knjižnice ne smemo zatiskati oči pove že dejstvo, da je tudi v prejšnji številki Knjižničarskih novic izšel prispevek kolega iz Mestne knjižnice Ljubljana z naslovom Knjižnica in begunci. Begunci in priseljenci so tukaj in zdaj, živijo z nami in med nami. Smo kot družba dovolj dovezetni za najbolj ranljive skupine in kako pomembno vlogo pri tej občutljivi tematiki imajo knjižnice? Nekaj odgovorov nam nanizata že oba omenjena kolega, meni pa se zdi, da je imel Rumi še kako prav, ko nam kot rahel veter prišepetava, da v naših srcih ni meja!

Knjižničarske novice tudi tokrat prinašajo dobro mero pestrosti. In, če nam naša intervjuvanka dr. Anja Dular polaga na srce »Glejte z odprtimi očmi« jaz dodajam še: »Glejte in berite z odprtimi očmi«! Veliko užitek ob branju,

Mojca Trtnik
odgovorna urednica

Migrantska problematika

Slavica Turniški-Simionova

Mariborska knjižnica

slavica.turniski-sim@mb.sik.si

Knjižnice na primeru Slovenije in Francije

Begunska problematika, ki zadnja leta pesti Evropo, odpira veliko vprašanj. Prispevek se ukvarja z vprašanjem integracije migrantov v nekaterih državah EU, predvsem Francije in Slovenije in vlogo knjižnic pri tem. Dejstvo, da se velika večina migrantov, ne zadrži v Sloveniji, ampak nadaljuje svojo pot v privilegirane destinacije, predvsem v Nemčijo, ne opravičuje odsotnosti širše refleksije na to temo. Nenazadnje po razpadu Jugoslavije tovrstna problematika Sloveniji ni ne nova in ne tuja, še najmanj pa tabula rasa.

Zakonodajno-pravne podlage, ki urejajo področje migracij, že obstajajo (Resolucija o migracijski politiki RS iz leta 1999 ... (Uradni list RS, št. 40/99), Resolucija iz leta 2002, ki predvideva pluralistični model integracije, (Uradni list RS, št. 106/2002, Zakon o tujcih (1999), Zakon o azilu (1999), in Zakon o dopolnitvah zakona o začasnem zatočišču (2002), Ustava RS. Zakon o azilu v 19. členu zahteva od slovenske države, da zagotovi pogoje za vključitev beguncev (torej specifične skupine priseljencev) v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije, da organizira tečaje slovenskega jezika za begunce, organizira tečaje in druge oblike za nadaljnje izobraževanje in poklicno izpopolnjevanje ter seznanja begunce s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo.

Ministrstvo za notranje zadeve Slovenije ima na svoji spletni strani namenjeni tujcem objavljen uradni integracijski postopek.

Maja 2007 je Slovenija sprejela tudi Strategijo vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, kjer so zapisali, da se v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem vsako leto vključujejo otroci priseljencev, beguncev, prosilcev za azil in oseb z začasno zaščito. Analiza stanja

pojasnjuje, da otroci, učenci in dijaki (v nadaljevanju: otroci migranti) težje sledijo pouku in drugemu dogajanju v šoli ali vrtcu oziroma se slabše vključujejo v širše socialno okolje, kar je posledica pomanjkljivega znanja (neznanja) slovenščine (večinoma gre namreč za otroke, ki jim je slovenščina drugi/tuji jezik), neizoblikovanih strategij in instrumentov za vključevanje otrok migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja ter nezadostne vključenosti otrok in njihovih staršev v šolsko in širše slovensko okolje.

Centralne evidence števila otrok, govorcev slovenščine kot drugega jezika, ni, saj vrtci in šole ob vpisu ne zapisujejo prvega jezika otrok, ker za to v vpisnih obrazcih ni predvidenega mesta. S pomočjo ankete, ki jo je pripravil Zavod RS za šolstvo, smo ugotovili, da je v 30 vrtcih (10,27 % vseh vrtcev), 138 osnovnih šolah (31,5 % vseh OŠ) in 29 srednjih šolah (11,74 % vseh SŠ) trenutno vključenih 993 otrok, ki so se priselili v Slovenijo, in 1.977 otrok, ki so se rodili v Sloveniji in jim je slovenščina drugi jezik (gl. Priloga, Anketa Zavoda RS za šolstvo).

Po določilih šolske zakonodaje imajo otroci tujih državljanov, ki bivajo v Republiki Sloveniji, pravico do vključevanja v osnovno šolo pod enakimi pogoji kot otroci slovenskih državljanov. Prav tako imajo pravico do vključevanja v srednjo šolo. Državljeni drugih držav članic EU, Slovenci brez

slovenskega državljanstva in begunci se lahko izobražujejo pod enakimi pogoji kot slovenski državljani, drugi tuji državljani pa po načelu vzajemnosti (na podlagi mednarodnih pogodb minister za šolstvo določi število vpisnih mest za te dijake). V Zakonu o vrtcih otroci tujih državljanov niso posebej omenjeni, je pa v zakonu zapisano, da poteka predšolska vzgoja po načelih enakih možnosti za otroke in starše, upošteva različnosti med otroki in pravice do izbire in drugačnosti (gl. poglavje Slovenske zakonske podlage).

Integracija otrok migrantov v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem poteka predvsem v obliki dodatnega pouka slovenščine, ki je v zakonodaji različno opredeljen (gl. poglavje Slovenske zakonske podlage), dejanska praksa pa ni vedno usklajena z zakoni. Otrokom migrantom, za katere se ugotovi, da slovenskega jezika še ne znajo oz. ga ne znajo dovolj, se praviloma odobri do največ ena ura dodatnega pouka slovenščine na teden, kar pomeni do največ 35 ur na leto. Obseg ur za posameznega otroka glede na okoliščine določi Ministrstvo za šolstvo in šport, način izpeljave pouka pa izberejo šole same (gl. tudi poglavje Slovenska zakonodaja). Posebnih določil, kdo naj izvaja tak pouk in v kakšni obliki, ni. Pri vključevanju otrok migrantov v vrtec za učenje slovenščine zakonsko ni predvidenega posebnega časa, je pa v uvodu Kurikuluma za vrtce zapisano, da mora biti tistim otrokom, ki jim slovenščina ni materni jezik, namenjena posebna pozornost, da lahko nadoknadijo morebitni primanjkljaj v znanju slovenščine.¹

S problematiko sprejema in integracije tujcev se v Sloveniji ukvarjajo tako vladne kot nevladne organizacije in različna društva: Medkulturni inštitut

<http://medkulturni-institut.si>, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ISIM ZRC SAZU) <http://isim.zrc-sazu.si/#v>, Slovenska filantropija in drugi. Hiter pogled na dogajanja kaže na dejstvo, da se z aktivno integracijo tujcev ukvarjajo v glavnem šole. Dober primer prakse predstavljata Osnovna šola Koper in Osnovna šola Livada v Ljubljani.

Obe favorizirata učenje maternega jezika priseljencev in kulture, iz katere izhajajo. V šolskem letu 2013/2014 se je 8 maternih jezikov (albansčine, bosanščine, kitajščine, nemščine, nizozemščine, makedonščine, ruščine, srbsčine) učilo 305 učencev iz 11 osnovnih šol.

Osnovna šola Livada je zelo specifičen primer. Podatki iz leta 2014 kažejo, da naj bi bili samo 3 od 250 učencev Slovenci, ostali pa naj bi predstavljali tretjo, drugo ali prvo generacijo migrantov iz 18 različnih jezikovnih območij oziroma 32 različnih držav. Lansko šolsko leto (2016) je bilo v Sloveniji vpisanih 30 učencev priseljencev, od tega na osnovni šoli Livada 25. Obiskujejo jo tudi učenci francoske šole in otroci, nastanjeni v azilnem domu.

Dejstvo, ki ga je po besedah ravnateljice šole Gorana Popovića nujno izpostaviti, je, da podatki policije kažejo, da imajo s »čufursko« šolo, še najmanj dela, več pa z vsemi drugimi, »elitnimi« šolami. To seveda ne pomeni, da nimajo nekaterih

vedenjskih težav, a bistveno manj kot druge šole.² Da bi opozoril, da se država pri urejanju begunske problematike ne odziva na način, ki se ga od nje upravičeno pričakuje, organizira in sodeluje pri različnih projektih.³

In kje so knjižnice?

Marijanca Ajša Vižintin je leta 2013 za doktorsko disertacijo »Vključevanje otrok priseljencev prve generacije in medkulturni dialog v slovenski osnovni šoli« prejela nagrado srebrni znak ZRC (2014), Generacije znanosti XXI. To je nagrada za vrhunski doktorat s področja humanističnih in družboslovnih ved.

Raziskuje vključevanje otrok priseljencev v Sloveniji ter slovensko izseljevanje, s poudarkom na kulturnem in društvenem delovanju Slovencev v Nemčiji ter v Bosni in Hercegovini. Deluje na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika, organizacije pouka maternega jezika otrok priseljencev v Sloveniji in spodbujanja branja, tako v slovenskem jeziku kot v maternih jezikih otrok priseljencev. Sodeluje pri projektih, ki spodbujajo medkulturni dialog, vključevanje (otrok) priseljencev in razvijajo medkulturno vzgojo in izobraževanje ter medkulturno zmožnost vseh prebivalcev.

Izvedla je številna predavanja, delavnice po slovenskih fakultetah (Filozofska fakulteta, Pedagoška fakulteta Univerze

v Ljubljani; Fakulteta za humanistične študije, Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem), srednjih in osnovnih šolah ter predavala na konferencah po Sloveniji in v tujini (Avstrija, Bahrajn, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Italija, Nemčija, Madžarska, Švedska).⁴

Po poklicu tudi bibliotekarka je v prispevku *Knjižnica kot središče za razvoj medkulturne vzgoje in izobraževanja ter podpora večjezičnosti* predstavila delovanje Mestne knjižnice Piran/Biblioteca civica di Pirano. Zapisala je, da knjižnica v svojem kulturnem okolju sodeluje aktivno, zaveda se njegove etnične raznolikosti in odpira svoja vrata široki javnosti: slovenski, italijanski, hrvaški, srbski, črnogorski, makedonski, albanski, angleški in nemški. Izpostavi tudi, da je knjižnica v preteklih letih vzpostavila sodelovanje z več kot 70 partnerji in organizirala več enojezičnih, dvojezičnih ali večjezičnih dogajanj.⁵

Barbara Hanuš, slovenska pisateljica, profesorica slovenskega jezika in bibliotekarka v prispevku *Medkulturni dialog v šolski knjižnici* (2009) <http://revija-knjiznica.zbds.zveza.si/Izvodi/K0912/Hanus.pdf> opozarja na pomen šolske knjižnice pri razvijanju medkulturnega dialoga. Ugotavlja, da je v okolju, kjer je veliko priseljencev, pomembno, da knjižnica upošteva njihove potrebe in poleg mladih vabi še njihove starše. Uresničitev tovrstnih pobud se iz šolske knjižnice seli še na splošne knjižnice.

O organizaciji dopolnilnega pouka maternega jezika in kulture (kje se izvaja, kdo ga financira, koliko je učencev in podobno), kakšno je znanje učencev maternega in slovenskega jezika ter kako se vključujejo v slovenski izobraževalni sistem in o tem, da so se južnoslovenske narodnostne skupnosti z namenom ohranitve prvotne narodne identitete organizirale v različna kulturna društva, piše Kaja Otovič v diplomskem delu *Odnos južnoslovenskih narodnostnih skupnosti do materinega jezika v Sloveniji* (2014). Avtorica in povzetku pripiše, da so v zadnjem poglavju opisana hrvaška, srbska in makedonska društva, ki medsebojno sodelujejo in se trudijo na različne

¹http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKewiOsuuiwuurTAhWPiVAKHeCnD-cQFggrMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.mizs.gov.si%2Ffileadmin%2Fmizs.gov.si%2Fpageuploads%2Fpodrocje%2FPriseljenci%2FVkljucevanje_otrok_priseljencev_v_VIZ_marec_2017.doc&usg=AFQjCNH4tNIBC7G-EqTMERkotOwIBzZ-Bw

²<http://www.mladina.si/173584/goran-popovic/>
<http://www.delo.si/novice/slovenija/otroci-se-v-soli-drug-od-drugega-ucijo-jezikov.html>

³<http://www.africanstudy.org/okrogla-miza-izzivi-integracije/>
<http://www.pina.si/all-project-list/vsi-smo-migranti/>
<http://www.eurydice.si/index.php/prispevki-eurydice/10799-okrogla-miza-preseganje-rasizma-v-socialno-pedagoskih-kontekstih-15-3-2016>

⁴<http://isim.zrc-sazu.si/sl/sodelavci/marijanca-ajsa-vizintin-sl#v>

⁵Vižintin, M. A. (2015). Knjižnica kot središče za razvoj medkulturne vzgoje in izobraževanja ter podpora večjezičnosti. Branje združuje, 68-81.

⁶https://books.google.si/books/about/Odnos_ju%27C5%BEnoslovenskih_narodnostnih_skup.html?id=WHj_rQEACAAJ&redir_esc=y

⁷http://www2.mirovni-institut.si/slo_html/publikacije/Bester01.pdf

Slovenski Zakon o knjižničarstvu, razen v 25. členu (splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih) se ne opredeljuje in ne definira nalog in misij knjižnice do migrantske populacije. Samo dve državi Evropske unije imata to problematiko zakonsko regulirano.

načine ohranjati svoj materni jezik in kulturo ter se hkrati vključiti v slovensko družbo.⁶

Prav na tem mestu se postavlja vprašanje vloge splošnih knjižnic pri sprejemanju in vključevanju migrantov.

Refleksija na to temo se opira na Unescove smernice in priporočila IFLE, ki v knjižnicah prepoznavao multikulturalna središča. Slovenski Zakon o knjižničarstvu, razen v 25. členu (splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih) se ne opredeljuje in ne definira nalog in misij knjižnice do migrantske populacije. Pri tem sploh ni osamljen. Samo dve državi Evropske unije imata namreč to problematiko zakonsko regulirano. Švedska z zakonom o knjižničarstvu iz leta 1997 in Danska z zakonom iz 1983 leta. Oba zakona predvidevata kolekcije različnih vrst gradiva v različnih jezikih. Na Švedskem jim je uspelo sestaviti kolekcije v 150 različnih jezikih. Francija zakona o knjižničarstvu še nima.

Nedavno je Anton Brlan iz Mestne knjižnice Ljubljana v Knjižničarskih novicah objavil prispevek z naslovom *Knjižnica in begunci*, v katerem ugotavlja, da so knjižnice aktivno vključene pri reševanju begunske problematike in pri tem navaja primere aktivnosti v Knjižnici Mirana Jarca Novo Mesto, Mestni knjižnici Kranj in Mestni knjižnici Ljubljana.

V nadaljevanju se ustavi pri osnovnem vprašanju, kako vključiti begunce v dejavno članstvo knjižnice, z omembo dejstva, da je glavna ovira pri tem neznanje slovenskega jezika.

Vloga knjižnic znotraj zakonskih določil, ki obravnavajo begunsko problematiko,

prav tako ni natančno opredeljena, pri čemer ostaja odprt tudi zelo pomemben dejavnik - financiranje tovrstnih projektov. Sprejetje prizadevanja skupine ekspertov EBLIDe glede poenotene zakonodaje, ki bi knjižnice v EU postavila v enak položaj glede financiranja, bi odpravilo marsikatero zagato, čeprav ni odveč pripomniti, da se splošno ozračje po Evropi spreminja in naklonjenost multikulturalizmu upada.

Kako se s to problematiko v okviru zakonskih določil posamezne države soočajo v tujini, zelo dobro ponazori doktorsko delo Lise Chatellier, ki se kronološko nanaša na čas po letu 2000 (dostopno na <http://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/64024-les-bibliotheques-publiques-europeennes-face-a-l-immigration-regards-croises-et-perspectives.pdf>)

Avtoričine ugotovitve se začnejo z Združenim kraljestvom (United Kingdom), ki je z dolgoletno zakonsko urejeno knjižničarsko tradicijo s procesom multikulturalizma do nedavnega presevalo ostale države. Med drugim navaja petletni knjižnični projekt "Welcome to your library" 2003 -2007, ki je bil zastavljen z idejo favorizirati povezave med splošnimi knjižnicami in begunskimi skupnostmi, s ciljem nuditi pomoč pri učenju jezika, skrbeti za dobro počutje beguncev in razvijati občutek pripadnosti pri priseljencih.

O javnih knjižnicah na Švedskem zapiše, da pri organizaciji in izvedbi različnih kulturnih aktivnosti za priseljence uživajo veliko finančno podporo vlade. Na voljo so jim tudi posebni skladi in subvencije za nabavo literature v različnih jezikih. Zelo kritično se loti svoje domovine Francije, ki sicer velja za tradicionalno

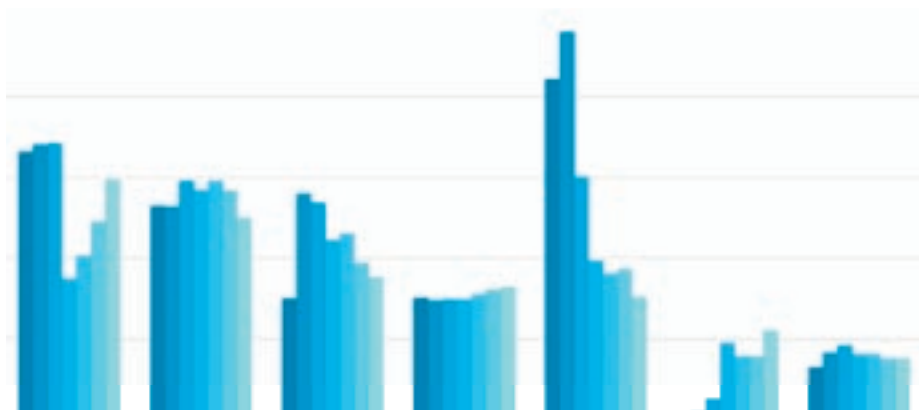
evropsko državo imigracije, saj se s priseljevanjem tujcev na svoje ozemlje srečuje že vse od sredine 19. stoletja. Da Francija ni razvila posebne integracijske politike v odnosu do priseljencev, je mnenje, ki prihaja tudi iz Slovenskega Mirovnega inštituta.⁷

Po drugi strani francoski *Le Monde* v objavi 6. 8. 2014 ponuja razlago, ki ruši določene stereotipe, ki se nanašajo na imigracijske procese na francoskih tleh. Strinja se, da zadnjih 30 let delež imigrantov in tujcev v Franciji narašča, zavrača pa splošno miselnost, da je prišlo do migrantske »eksplozije«. Za primer navaja statistične podatke iz leta 1982, ko je takratna 55 milijonska Francija imela 4 milijone imigrantov (rojeni v drugi državi) in 3,5 milijonov tujcev (ki so živeli v Franciji brez francoskega državljanstva) ter podatke za leto 2011 s 5,4 milijoni imigrantov in 3,7 milijoni tujcev na 65 milijonov prebivalcev. Povedano v številkah pomeni, da je zabeležena 1,2 procentna porast pri imigriranih (od 7,2% na 8,4%) ter rahel padec pri tujcih (od 6,3% na 5,8%).

Po podatkih francoskega statističnega urada INSEE (L'Institut national de la statistique et des études économiques) tretjina imigrantov prihaja iz držav EU, 38% iz ostale Evrope, 42,5% iz Afrike in Magreba, 14,2% iz Azije in 5,3% iz Amerike in Oceanije.

Leta 2008 so zabeležili, da direktni potomci enega ali dveh imigrantov, predstavljajo 6,5 milijonov prebivalstva, kar je 11% celotne populacije. Kliše, da je Francija privilegirana država migracij, je po mnenju avtorja objave prav tako zgrešen; Calais, migrantski žep, od koder migranti želijo v Anglijo, privlači medijsko pozornost in pušča vtis povečanega migracijskega toka. Nemčija in

Nemčija   Anglija   Italija   Francija   Španija   Poljska   Švica

Omembe vredno se jim zdi tudi, da ima Francija na svojih tleh manj tujcev, kot je to primer pri večini evropskih držav. Po podatkih INSEE je leta 2012 na teritoriju Francije bilo zabeleženih 5,9% tujcev napram 7,6% v Združenem kraljestvu Velike Britanije in Severne Irske, 7,9% v Italiji, 9,1% v Nemčiji ali 11,2% v Španiji. Sosednja Avstrija po istem viru beleži 11,2% tujcev in Slovenija 4,2%.⁸

Anglija, državi primerljive velikosti, poznata višjo stopnjo priseljevanja od Francije.

OZN je za leto 2013 objavila podatke o rezidentih posameznih držav, ki niso tam rojeni ali pa nimajo državljanstva države, v kateri prebivajo. Franciji med 233 državami, ki jih je statistika zajela, pripada 80. mesto z 11,541%. Zanimive so primerjave s Slovenijo, ki po teh podatkih beleži 9,565% in naprej z Italijo z 9,83%, Avstrijo 16,066% in Hrvaško 18,063%. Država s 100% tujega prebivalstva je Vatikan in z 0,061%, torej najmanj, Kitajska.⁹

Pomembno dejstvo glede poteka integracije v Franciji je, da je bil republikanski model prvotno oblikovan bolj z namenom integracije različnih regionalnih skupin (Bretanija, Provansa) in ne priseljencev. Odvijala se je po principu asimilacije različnih populacij, pripadniki teh različnih populacij so postopno postali francoski državljani. Integracija

à la française temelji na ideologiji, da je pomembna individualna in ne kolektivna integracija. Zaupana je državnim institucijam, posebej šoli.

Programmes d'enseignement des langues et cultures d'origine - ELCO obstajajo že od leta 1925 in so namenjeni ohranjanju jezikov in kultur priseljskih skupnosti. Paralelno s temi programi so bili kasneje, najprej v osnovnih in kasneje v srednjih šolah, ustanovljeni posebni razredi za nefrankofonske otroke priseljencev in sicer z namenom, da bi jim pomagali pri učenju francoščine.

V nasprotju z nemško je francoska politika precej manj uspešna, kar se tiče integracije otrok priseljencev v trg dela. Delež nezaposlenih je sicer v Franciji večji za vse skupine, tako za avtohtone kot za priseljence, vendar je med priseljenci stopnja nezaposlenosti še posebej velika. Glede državljanstva in naturalizacije

Francija velja za eno bolj odprtih evropskih držav. Tujec lahko vloži prošnjo za državljanstvo po petih letih stalnega bivanja v Franciji. Za otroke velja avtomatično državljanstvo, če je vsaj eden od staršev francoski državljan.¹⁰

Knjižnice v Franciji so se z begunsko problematiko začele resneje ukvarjati leta 2010. Bibliothèque publique d'information (Bpi), nacionalna splošna knjižnica, je članica misije Živeti skupaj (Vivre ensemble). Združenih je 32 kulturnih institucij, vključno s Sorbono, njihov namen pa je omogočiti tudi izključenim skupinam vključitev v kulturna dogajanja. S ciljem demokratizirati kulturo in olajšati vstop v kulturne institucije, zaposluje odgovorne za vzpostavitev stikov s tovrstno javnostjo, nudi brezplačna vodstva, izobraževanja, mediacije, prilagaja cenike. Izvajalci so zaposleni v knjižnici, socialni delavci, animatorji, vzgojitelji in predavatelji, med katerimi je tudi veliko prostovoljcev. Dober primer prakse predstavlja tudi *javen pisec besedil*, ki skrbi za pomoč pri sestavljanju različnih uradnih dopisov. Večina aktivnosti gre v smeri učenja jezikov, pomoči pri učenju in krepitvi socialnih vezi. Pripravlja in izvaja konverzacijske delavnice, delavnice za pomoč pri nastanitvi in iskanju službe, računalniške delavnice. Organizira študijske dneve, sodeluje z drugimi knjižnicami.

Središče za samostojno učenje (Autoformation) ponuja brezplačno, brez vpisa in v prostem pristopu več kot 1500 jezikovnih metod (250 jezikov in dialektov), od katerih je več kot 300 za učenje francoščine kot tuj jezik, in sodijo med najbolj iskane. Uporabnikom je v središču na voljo več kot 200 svetovnih televizij.

Zaživela je tudi video serija Povežimo bregove (*D'une rive à l'autre*) med 2 skupinami, ki se učijo francoščino: ena v Bpi (Pariz) in druga v BanQ (Montreal). Služba za razvoj in komunikacijo z javnostmi upravlja z obiski različnih društev. Tesno sodeluje z združenjem France terre d'asil, ki se ukvarja s podporo azilantov in skrbi za izvajanje azilnega prava. Ustanovljeno je bilo leta 1971 in

⁸http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2014/08/06/sept-idees-recues-sur-l-immigration-et-les-immigres_4467506_4355770.html

⁹http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2014/08/05/non-la-france-n-est-pas-envahie-de-migrants_4466947_4355770.html

¹⁰http://www2.mirovni-institut.si/slo_html/publikacije/Bestero1.pdf

¹¹<http://www.bfmtv.com/societe/le-centre-de-migrants-porte-de-la-chapelle-a-paris-commence-a-saturer-1106585.html>

Sposojena sintagma **Kdo drug, če ne knjižnice?** bo še naprej aktivno iskala odgovore na vprašanja, kaj vse knjižnice lahko ponudijo ciljni populaciji, kakšne so kompetence bibliotekarjev in kakšna je njihova usposobljenost za tovrstno delo.

se sčasoma specializiralo pri upravljanju 37 nastanitvenih centrov prosilcev za azil, ki se nahajajo v 10 regijah po Franciji. Razpolaga s 4522 namestitvenih mest.

FTDA je članica Agencije Evropske Unije za temeljne pravice, Evropskega sveta za begunce in izgnance kot tudi Ekonomskega in socialnega sveta OZN.

V letošnjem letu je med predsedniško tekmo med Emmanuelom Macronom in Marine Le Pen skupaj s 60 drugimi društvi pozivala k preprečitvi kandidature Nacionalne fronte.

Z Bpi in ostalimi mestnimi knjižnicami je tesno povezana pariška občina, ki jim posveča veliko pozornost in prispeva k njihovem razvoju. S Pravitnikom o knjižnicah mesta Pariz natančno opredeljuje način delovanja mreže.

Knjižnica Vaclav Havel, zgrajena leta 2013 na severu Pariza, je že od svojega začetka zelo dobro znala odreagirati na izredno situacijo in na avtentičen način pokazati visoko mero kreativnosti pri komunikaciji in sprejemanju migrantov. Nahaja se namreč v neposredni bližini sprejemnega centra za migrante v mestni četrti La Chapelle v 18. okrožju. Po zadnjih podatkih je center sprejel več kot 5000 beguncev, večinoma Afganistancev (37%). Ob Afganistancih knjižnico obiskujejo še begunci in prosilci za azil iz Irana, Sudana, Eritreje, Kitajske in frankofone Afrike. Aktivnosti, ki jih knjižnica z relativno majhno ekipo zaposlenih (24) in prostovoljci premore in namenja tej populaciji, presegajo marsikatero pričakovanje. Začnejo že s poenostavljenim postopkom vpisa, kar pomeni da zadostuje že prijava bivališča pri France terre d'asile. Pristopne izjave so prevedene v več jezikov, od angleščine, ki je že nekaj

povsem utečenega do farsi (iranski jezik), arabšine, pachto (afganistanski in pakistanski jezik), kitajščine. Pomagajo pri čimprejšnji vključitvi migrantov med ostale uporabnike, povezujejo se z različnimi društvi, centri za socialno delo, izpolnjujejo obrazce za nastanitev in zdravstvena zavarovanja, pišejo prošnje za denarno socialno pomoč. Ob rednih dejavnostih 1 krat tedensko skozi celo leto pripravljajo konverzijske delavnice v francoščini (*la Parlotte*), 2 krat tedensko s pomočjo prostovoljca, ki obvlada farsi, pripravljajo tečaje francoščine kot tuj jezik (*Français langue étrangère (FLE)*), opismenjevanja v farsi in pachto jeziku, organizirajo redna srečanja s France terre d'asile glede prošnje za azil, sodelovala je na festivalu *Migrant' Scène* s ciljem izboljšanja medsebojnega razumevanja. Z istim namenom pripravljajo bralne klube na temo migrantstva, organizirajo debate, izvajajo različne projekcije.

Leta 2017 je La Chapelle pritegnila pozornost medijev tudi s peticijo s tisoči podpisov, ki so jo sprožili prebivalci četrti zaradi domnevnega nadlegovanja s strani prišlekov in posledično strahom in nesigurnostjo, ki ga s tem povzročajo.¹¹

Že beseda mediateka izpisana v 18 različnih jezikov na fasadi knjižnice Ulysse v Saint-Denisu pri Parizu simbolizira njeno odprtost in vpetost v raznolikost okolja. Saint Denis, v štiridesetih in petdesetih letih 20. stoletja ena največjih favel Francije s pretežno portugalskim prebivalstvom, spada še zmeraj med najbolj revna predmestja Pariza in je tako stigmatizirano, da ljudje tam ostanejo maksimalno 2 do 3 leta. Tisti, ki od tam ne morejo, ne zapuščajo radi svojih domov, od zunaj pa se ga ljudje izogibajo. Z drugimi 8 občinami prav tako zelo revnimi se je združil v eno (Plaine Commune), ki šteje 400 000

prebivalcev, 134 različnih nacionalnosti, od katerih 29% predstavljajo tujci. Večina populacije izvira iz Podsaharske Afrike (Mali, Senegal, Slonokoščena obala) in dežel Magreba (Alžirija, Tunis, Maroko). Veliko je tudi Tamilcev (Singapur, Šri Lanka), Pakistancev in Sirijcev. Občina je razvila zelo pomembno politiko sprejemanja tujcev. Nastanitev je relativno zelo enostavna in poceni. Zanimivo je dejstvo, da župani mesta že 30 let zapored izhajajo iz vrst komunistov.

Mediateka se maksimalno prilagaja okolju in znotraj svojih finančnih okvirjev deluje po podobnem principu kot knjižnica Vaclav Havel. Ob njej na celotnem območju Plaine Commune deluje še 23 knjižnic in 3 bibliobusi.

Pomembno je dodati, da posebno pozornost posvečajo ženskam, ki redko zapuščajo svoje domove. V sodelovanju z mestno hišo jih poskušajo privabiti v knjižnico z različnimi dejavnostmi, kot so šivanje, urejanje pričesk, ličenje, masaže, gledališki krožki. Organizirajo potovanja, nudijo učno pomoč šolarjem, pripravljajo predavanja o zdravi prehrani, izvajajo glasbeno terapijo. Knjižnica ima tudi svoj zdravstveni kotiček, kjer zdravniki sprejemajo ljudi na brezplačne preglede.

Mediateka Abdelmalek Sayad je specializirana za zgodovino imigracijskih kultur v Franciji od 19. stoletja naprej. Umeščena je v Le musée de l'histoire de l'immigration prej »musée des colonies« . Slovenski ekvivalent mediateki bi lahko bila specialna knjižnica generalnega direktorata za migracije, ki deluje pod okriljem Ministrstva za notranje zadeve in Medkulturnim inštitutom. ●

Pravni vidiki odprtih raziskovalnih podatkov

Mojca Kotar
Univerza v Ljubljani
Univerzitetna služba za knjižnično dejavnost
Mojca.Kotar@uni-lj.si

Delavnica OpenAIRE, Barcelona, 4. 4. 2017

Sodobna znanost ustvarja veliko raziskovalnih podatkov v digitalni obliki, ki so po prvi uporabi lahko ponovno predmet raziskovanja, če so ustrezno hranjeni in dani na voljo javnosti. Evropska komisija izvaja pilot odprtih raziskovalnih podatkov (grafični prikaz)¹, tovrsten pilot je predviden tudi v slovenski nacionalni strategiji odprtega dostopa do znanstvenih publikacij in raziskovalnih podatkov². Za potrebe odprtega dostopa, trajnega hranjenja in ponovne uporabe raziskovalnih podatkov je potrebno upoštevati pravice intelektualne lastnine, zaščito osebnih podatkov in zasebnost. Na delavnici o pravnih vidikih odprtih raziskovalnih podatkov so bile predstavljene pravne podlage (odprtih) raziskovalnih podatkov in podani predlogi za ustrezno ravnanje. Na spletni strani delavnice so na voljo predstavitev in posnetek.

Prof. dr. **Oriol Pujol Vila**, prorektor Univerze v Barceloni za digitalno transformacijo, je v uvodnem nagovoru poudaril pomen anonimizacije osebnih podatkov, ki so kot odprti raziskovalni podatki dani v ponovno uporabo.

Dr. **Anthony Ross-Hellauer** z Univerze v Göttingenu je kot znanstveni upravljavec projekta OpenAIRE2020 povedal, da je projekt vzpostavil družbeno in digitalno omrežje, ki omogoča odprto znanost v

Evropi ter širše. Evropska komisija izvaja pilot odprtih raziskovalnih podatkov, od januarja 2017 so vanj vključeni razpisi na vseh področjih Obzorja 2020. Če se projekt odloči za sodelovanje v pilotu, mora zasnovati in posodobljati načrt ravnanja z raziskovalnimi podatki, shraniti podatke v ustrezen repozitorij, omogočiti prost dostop, rudarjenje, nadaljnjo uporabo, reproduciranje in razširjanje. Na voljo morajo biti informacije o orodjih, ki so potrebna za potrditev raziskovalnih

■ Dr. Anthony Ross-Hellauer, Univerza v Göttingenu/projekt OpenAIRE2020, prof. dr. Oriol Pujol Vila, prorektor Univerze v Barceloni, in Pedro Príncipe, Univerza v Minhu/projekt OpenAIRE2020

¹https://ec.europa.eu/research/press/2016/pdf/opensdata-infographic_072016.pdf

²http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/Znanost/doc/Zakonodaja/Strategije/Nacionalna_strategija_odprtega_dostopa.pdf

³<https://www.openaire.eu/openaire-h2020-fact-sheet-open-research-data-pilot-2017>

⁴http://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/cross-cutting-issues/open-access-data-management/data-management_en.htm

..... rezultatov oziroma je potrebno omogočiti uporabo ustreznih orodij. OpenAIRE2020 nudi podporo pilotu s pomočjo pisnih predstavitev, webinarjev in delavnic glede obveznosti pilota, izdelave načrta

Rezultati večih poročil od zakonodajalcev zahtevajo posodobitev evropskega pravnega okvirja, da bo omogočil besedilno in podatkovno rudarjenje za raziskovalne namene.

ravnanja z raziskovalnimi podatki in izbire podatkovnega repozitorija (izroček)³. Leta 2013 so pravni sodelavci projekta pripravili analizo *Safe to be open: study on the protection of research data and recommendations for access and usage*.

FAIR raziskovalni podatki

Jean-Claude Burgelman, Evropska komisija, Direktorat za raziskave in inovacije, je predstavil uresničevanje vizije odprtosti raziskovalnih podatkov v skladu s principi FAIR (Findable – najdljivi, Accessible – dostopni, Interoperable – povezljivi, Reusable – ponovno uporabni).

Uredbi EU 1291/2013 o vzpostavitvi okvirnega programa Obzorje 2020 in 1290/2013 o pravilih sodelovanja v Obzorju 2020 sta podlaga za odprto dostopne publikacije in raziskovalne podatke v Obzorju 2020. V pilotu odprtih raziskovalnih podatkov se zahteva odprtost raziskovalnih podatkov, ki so obravnavani v recenziranih publikacijah iz projekta, in sicer naj bodo »odprti, kot je možno, in zaprti, kolikor je nujno«. Pri sodelovanju v pilotu je obvezno ustvariti načrt ravnanja z raziskovalnimi podatki (enega za celoten projekt; na voljo je predloga)⁴. Stroški za zagotovitev odprtosti raziskovalnih podatkov so upravičeni stroški projekta Obzorja 2020. Odločitev za nesodelovanje v pilotu ne vpliva na vrednotenje prijavnih vloge na razpisu Obzorja 2020.

Začetne izkušnje z načrti ravnanja z raziskovalnimi podatki v projektih Obzorja 2020 kažejo, da projekti potrebujejo dodatno podporo, najšibkeje točke

načrtov so trajno hranjenje, pravice intelektualne lastnine in standardi. Primeri kakovostnih načrtov ravnanja z raziskovalnimi podatki so na voljo na strani Digital Curation Center. Do leta 2020 naj bi v skladu z načrtom evropskega komisarja za raziskave, znanost in inovacije Carlosa Moedasa vsi evropski raziskovalci imeli možnost shranjevanja, dostopa do in ponovne uporabe evropskih raziskovalnih podatkov preko Evropskega oblaka odprte znanosti.

Pravna interoperabilnost raziskovalnih podatkov

Dr. Christoph Bruch, Helmholtz Open Science Coordination Office/RDA-CODATA Legal Interoperability Interest Group, je predstavil priporočila za pravno interoperabilnost raziskovalnih podatkov, kot jih je interesna skupina RDA/CODATA zbrala v dokumentu *Legal interoperability of research data: principles and implementation guidelines*. Ta dokument je še posebej namenjen oblikovalcem politik odprtih raziskovalnih podatkov in vsebuje naslednja priporočila:

1. Olajšati je potrebno zakonit dostop in ponovno uporabo raziskovalnih podatkov

Dostop in ponovna uporaba morata biti privzeto odprta ter neomejena oziroma s čim manj omejitvami. Za dosego pravne interoperabilnosti sta priporočeni licenci javne domene (CC0) ali Public Domain Dedication and Licence (PDDL).

2. Določiti je potrebno pravice in odgovornost za raziskovalne podatke

Ustvarjalci podatkov morajo pred dajanjem na voljo javnosti določiti, kdo ima pravico dostopa in nadaljnje uporabe. Uporabniki raziskovalnih podatkov morajo spoštovati omejitve.

3. Uravnoveženost pravnih interesov

Privzeto naj bi veljala odpoved pravic intelektualne lastnine nad raziskovalnimi podatki iz javno financiranih raziskav, kolikor je možno, in razširjanje na najmanj omejujoč način. Vlade in javno financirane raziskovalne organizacije naj utemeljijo vsako omejitev uporabe raziskovalnih podatkov, ki ne izvira iz zakonodaje.

4. Pravice naj bodo označene transparentno in jasno

Priporoča se uporaba standardiziranih elektronskih navedb licenc.

5. Spodbujanje harmonizacije pravic nad raziskovalnimi podatki v različnih jurisdikcijah oziroma pravne interoperabilnosti raziskovalnih podatkov

Oblikovalci znanstvenih politik in raziskovalci naj uporabijo različne pravne mehanizme za harmonizacijo pravic nad raziskovalnimi podatki.

6. Ustrezno priznanje avtorstva raziskovalnih podatkov je del etičnega delovanja v znanosti

Dr. Bruch priporoča, da se pri konkretnih raziskovalnih podatkih preveri, ali na njih obstajajo materialne avtorske pravice. Če obstajajo, se izbere prosta licenca, najbolj priporočena je licenca Creative Commons Javna domena (CC0). Pravno v tem primeru citiranje ni zahtevano, vendar je uporabljene raziskovalne podatke potrebno citirati zaradi normativov v znanosti.

Pravna interoperabilnost v besedilnem in podatkovnem rudarjenju

Dr. Stelios Piperidis, Athena Research Center/CLARIN-EL/OpenMinTeD, je predstavil pomen pravne interoperabilnosti v besedilnem in podatkovnem rudarjenju. Projekt OpenMinTeD bo vzpostavil odprto infrastrukturo za besedilno in podatkovno rudarjenje v znanstvenih vsebinah. Pri rudarjenju se materialne avtorske pravice in pravica *sui generis* nad podatkovnimi zbirkami soočijo z izjemo za besedilno in podatkovno rudarjenje, v uporabi je veliko različnih licenc, ki niso interoperabilne, metapodatki o pravnih vidikih morajo biti berljivi za ljudi in programske opreme. Potreben je večplasten pristop k pravni interoperabilnosti odprto dostopnih vsebin, s čimer bo olajšano besedilno in podatkovno rudarjenje.

Osebni podatki kot odprti raziskovalni podatki

Prof. dr. Andreas Wiebe in **Nils Dietrich** (oba Univerza v Göttingenu/projekt OpenAIRE2020) sta analizirala izvedljivost zahtev pilota odprtih raziskovalnih podatkov v Obzorju 2020 glede na zakonodajo o zaščiti osebnih podatkov.

Evropska komisija v Obzorju 2020 izvaja pilot odprtih raziskovalnih podatkov, s čimer želi omogočiti dostop in ponovno uporabo raziskovalnih podatkov. Projekt doseže odprtost v skladu z zahtevami pilota tako, da so raziskovalni podatki shranjeni v ustrezen repozitorij, omogočeni so prost dostop, rudarjenje, nadaljnja uporaba, reproduciranje in razširjanje.

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah opredeli, da ima vsakdo pravico do zaščite svojih osebnih podatkov (čl. 8(1)). Direktiva o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in prostem pretoku takih podatkov iz leta 1995 (v nadaljevanju Direktiva) je harmonizirala zaščito osebnih podatkov v državah članicah Evropske unije. Večinsko harmonizirano zakonodajo bo nadomestila Splošna uredba o varstvu podatkov (2016; v nadaljevanju Uredba), ki bo veljala v vseh državah članicah Evropske unije, nacionalni regulatorji pa imajo možnost/obveznost (dodatno) interpretirati enotno pravno podlago.

Zaščita osebnih podatkov se nanaša na informacije, ki jih je možno opredeliti kot osebne podatke (čl. 2(a) Direktive, čl. 4(1) Uredbe). Osebni podatki so kakršna koli informacija, povezana z identificirano ali neidentificirano fizično osebo (podatkovnim subjektom).

Pravila za obdelavo osebnih podatkov splošno prepovedujejo njihovo obdelavo in jo dovoljujejo samo za točno določene namene, pri čemer je potrebna privolitev podatkovnega subjekta, obseg osebnih podatkov mora biti ustrezen in omejen na nujno potrebne osebne podatke.

Pilot zahteva, da morajo biti raziskovalni podatki v ustreznem repozitoriju na voljo za kakršno koli nadaljnjo uporabo, kar v primeru osebnih podatkov pomeni njihovo obdelavo preko namena, za katerega so bili zbrani, kar ni v skladu z zakonodajo o osebnih podatkih.

Možne rešitve so:

- 1. Izjema za raziskovalne namene** (čl. 6(1)(b) Direktive, čl. 5(1)(b) Uredbe – določen namen in ustrezno skrbno ravnanje): v skladu s pilotom

je potrebno odprtost raziskovalnih podatkov zagotoviti preko repozitorija in za kakršno koli nadaljnjo uporabo, zato izjema za raziskovalne namene ni ustrezna rešitev, saj zahteva opredelitev točno določenega namena izjeme in ustrezno ravnanje.

2. Privolitev podatkovnega subjekta: mora biti dana prostovoljno, za specifično in nedvoumno opredeljeno uporabo (čl. 4(11) Uredbe). Pilot spodbuja kakršno koli nadaljnjo uporabo. Soglasje podatkovnega subjekta za odprto dostopnost njegovih osebnih podatkov ne more biti predmet privolitve za kakršno koli nadaljnjo uporabo, ker je namen uporabe nedoločen in preširoko zastavljen glede na Uredbo.

3. Anonimizacija: v Uredbi je v Recitalu 26 opredeljeno, da se pravila zaščite osebnih podatkov ne nanašajo na anonimizirane osebne podatke. Vprašljivo pa je, kako učinkovita je anonimizacija osebnih podatkov, ki jo je potrebno presojati za vsak primer posebej.

Pilot odprtih raziskovalnih podatkov v Obzorju 2020 želi omogočiti prosto ponovno uporabo, kar je v nasprotju s pravili zaščite osebnih podatkov, pri čemer izjema za raziskovalne namene in privolitev podatkovnega subjekta nista ustrezni rešitvi. Možna rešitev je anonimizacija osebnih podatkov, za katero še ni jasno, ali je povsem ustrezna. V prihodnosti bo potreben evropski standard za anonimizacijo (raziskovalnih) osebnih podatkov, splošna privolitev podatkovnega subjekta, razširjena izjema za raziskovalne namene in sprememba določil pilota odprtih raziskovalnih podatkov v Obzorju 2020 (ne vsakomur odprti osebni podatki, temveč samo za raziskovalne namene). Na voljo je izvleček študije o pilotu

Potrebno je poenostaviti in poenotiti pravne vidike odprtih raziskovalnih podatkov. Priporočljiva je uporaba standardnih prostih licenc, ki lahko omogočijo interoperabilnost pravnih vidikov odprtih raziskovalnih podatkov.

odprtih raziskovalnih podatkov, ki ga izvaja Evropska komisija, in pravilih zaščite osebnih podatkov (*Study on the EC Open Research Data Pilot and Personal Data Rules*).

Primer ravnanja z občutljivimi podatki

Jordi Rambla de Argila, Center for Genomic Regulation, je predstavil deljenje občutljivih podatkov človeškega genoma. European Genome-Phenome Archive izvaja trajno varno hranjenje in omogoča dostop do potencialno določljivih genetskih in fenotipskih podatkov iz biomedicinskih raziskav. Možnih je več ravni dostopa – javen, registriran in nadzorovan.

Nizozemske izkušnje pri podpori odprtim raziskovalnim podatkom

Dr. Peter Doorn je predstavil izkušnje inštituta DANS s storitvami in orodji za deljenje raziskovalnih podatkov v smislu »odprti, kadar je možno, in zaščiteni, kadar

je potrebno«. DANS je inštitut za podporo raziskovalnim podatkom, ki ga financirata nizozemska akademija umetnosti in znanosti ter nacionalna raziskovalna agencija. Na zaščito raziskovalnih podatkov vplivajo usmeritve v dokumentih *Amsterdam call for action on open science*, *Council conclusions on the transition towards an open science system*, *National plan open science in General Data Protection Regulation* (Splošna uredba o varstvu podatkov).

Rezultati večih poročil od zakonodajalcev zahtevajo posodobitev evropskega pravnega okvirja, da bo omogočil besedilno in podatkovno rudarjenje za raziskovalne namene (na primer *Workshop report: the importance of content mining for science – Science Europe; Standardisation in the area of innovation and technological development, notably in the field of text and data mining: report from the Expert Group – Evropska komisija ...*).

Zaželen je razvoj oznak za odprtost osebnih podatkov kot raziskovalnih podatkov na evropski ravni. DANS že

uporablja oznake, ki jih raziskovalec podeli s pomočjo vprašalnika (izhajajo iz harvardskih DataTags).

Sklepne misli

Iz vsebine predstavitev, okroglih miz in skupinskega dela na delavnici izhaja, da je potrebno poenostaviti in poenotiti pravne vidike odprtih raziskovalnih podatkov. Priporočljiva je uporaba standardnih prostih licenc, ki lahko omogočijo interoperabilnost pravnih vidikov odprtih raziskovalnih podatkov. Raziskovalce in druge deležnike odprtih raziskovalnih podatkov je potrebno seznaniti s pravnimi podlagami. ●

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Viri

- Bruch, C. Legal interoperability of research data: principles and implementation guidelines. Pridobljeno 26. 4. 2017 s spletne strani https://www.slideshare.net/OpenAIRE_eu/legal-interoperability-of-research-data-principles-and-implementation-guidelines-christoph-bruch-helmholtz-open-science-coordination-office-rdacodata-legal-interoperability-interest-group.
- Burgelman, J.-C. From vision to action: from open to FAIR data. Pridobljeno 26. 4. 2017 s spletne strani https://www.slideshare.net/OpenAIRE_eu/horizon-2020-open-research-data-pilot-jeanclaude-burgelman-dg-rtd-european-commission-8th-openaire-workshop.
- Doorn, P. Open if possible, protected if needed. Pridobljeno 26. 4. 2017 s spletne strani https://www.slideshare.net/OpenAIRE_eu/open-if-possible-protected-if-needed-services-and-tools-for-the-sharing-of-research-data-in-the-netherlands-and-europe-by-peter-doorn-dans-8th-openaire-workshop.
- Piperidis, S. Legal interoperability in text and data mining in the framework of open research infrastructures. Pridobljeno 26. 4. 2017 s spletne strani https://www.slideshare.net/OpenAIRE_eu/legal-interoperability-in-text-and-data-mining-in-the-framework-of-open-research-infrastructures-by-stelios-piperidis-ilspathena-8th-openaire-workshop.
- Rambla, J. Sharing sensitive genomic human data. Pridobljeno 26. 4. 2017 s spletne strani https://www.slideshare.net/OpenAIRE_eu/sharing-sensitive-genomic-human-data-by-jordi-rambla-de-argila-crgcenter-for-genomic-regulation-european-genomephenome-archive-at-the-crg-8th-openaire-workshop.
- Ross-Hellauer, A. OpenAIRE for open data. Pridobljeno 26. 4. 2017 s spletne strani https://www.slideshare.net/OpenAIRE_eu/openaire-introduction-at-the-8th-openaire-workshop.
- Wiebe, A., in Dietrich, N. The open research data pilot and personal data rules. Pridobljeno 26. 4. 2017 s spletne strani https://www.slideshare.net/OpenAIRE_eu/the-open-research-data-pilot-personal-data-and-psi-rules-andreas-wiebe-and-nils-dietrich-university-of-gttingen-8th-openaire-workshop.

Povezovanje in sodelovanje: priložnosti in izzivi

Helena Pečko-Mlekuš
Narodna in univerzitetna knjižnica
helena.pecko-mlekus@nuk.uni-lj.si

15. dnevi visokošolskih in specialnih knjižnic

Od 17. do 20. maja 2017 je bilo v konferenčnih prostorih hotela Excelsior v Lovranu strokovno srečanje 15. dnevi visokošolskih in specialnih knjižnic z naslovom Povezovanje in sodelovanje: priložnosti in izzivi (15. dani specialnih i visokošolskih knjižnica; Povezivanje i suradnja: prilike i izazovi) ki ga je organizirala Sekcija za visokošolske in specialne knjižnice Hrvatskega knjižničarskega društva (HKD) v sodelovanju z Univerzitetno knjižnico Reka (SVKRI) in Narodno in univerzitetno knjižnico v Zagrebu (NSK). Srečanja se je udeležilo približno 150 udeležencev iz hrvaških specialnih in visokošolskih knjižnic, predavateljici iz tujine (Srbija, Slovenija) ter številni sponzorji, ki sodelujejo tudi na strokovnih posvetovanjih v slovenskem knjižničarskem okolju. Srečanja sem se udeležila na povabilo članice organizacijskega in programskega odbora Edite Bacić, da kot članica delovne skupine za pripravo slovenskih strokovnih standardov in priporočil za specialne knjižnice predstavim dosedanje delo skupine.

Dnevi hrvaških specialnih in visokošolskih knjižnic so tradicionalno dvoletno srečanje, letos so z različnih zornih kotov obravnavali vedno aktualno temo o različnih oblikah sodelovanja med knjižnicami. Program tridnevnega srečanja je bil dokaj obsežen: več kot trideset prijavljenih referatov, dve delavnici (zagovornišтво; pridobivanje elektronskih virov informacij in zagotavljanje dostopa do njih) in dve okrogli mizi (bibliometrične storitve knjižnic, zakonski okvirji v visokošolskem izobraževanju).

Pogled na program posvetovanja, ki je dostopen na naslovu <http://www.hkdrustvo.hr/hr/skupovi/skup/324/>, nam pove, da so prevladovali prispevki s področja visokošolskih knjižnic. Zadnji dan srečanja, tik pred zaključkom, so svoje

zanimive prispevke predstavili avtorji posterjev – zagnana mlada generacija specialnih in visokošolskih hrvaških knjižničarjev (t. i. posterska sekcija).

Prvega dne je bil (prav tako tradicionalno) uvodoma predstavljen obsežen zbornik štirinajstih dnevov specialnih in visokošolskih knjižnic iz leta 2015¹, pa tudi pregled zbornikov in tem vseh dosedanjih posvetovanj. Posebej je bilo omenjeno šesto posvetovanje iz leta 2004 in označeno za prelomno. Tema le-tega so bili knjižnični sistemi hrvaških univerz, pomembno pa je, da so se ga udeležili rektorji vseh šestih hrvaških univerz ter predstavniki financerjev, takrat so sprejeli pomembne sklepe predvsem glede statusa visokošolskih knjižnic ter knjižnic na inštitutih.

Ob predstavitvi zbornikov so se organizatorji in udeleženci srečanja zavzeli za to, da zbornik ne bi več izhajal le v tiskani obliki in s tolikšno zamudo (dve leti po posvetovanju), temveč bi bila elektronska oblika dostopna že ob začetku posvetovanja, kasneje pa bi sledila še tiskana. To je bil tudi eden od sklepov ob zaključku posvetovanja.

Splošen vtis s posvetovanja je, da hrvaške specialne in visokošolske knjižnice sledijo trendom razvoja v svetu, a se pri tem srečujejo s podobnimi problemi kot slovenske: kadrovska in finančna podhranjenost, rezanje finančnih sredstev, nerazumevanje financerjev, prostorske težave, ukinjanje delovnih mest, v večjem številu specialnih knjižnic je zaposlen en sam strokovni delavec, veliko knjižnic (predvsem specialnih) sploh nima zaposlenega knjižničarja, temveč delo opravljajo raziskovalci, kustosi, arhivisti.

V pričujočem prispevku se omejujem na predstavitev le nekaterih predavanj, izbranih po lastni presoji.

Prikaz dela na pripravi slovenskih strokovnih standardov in priporočil za specialne knjižnice je bil "na vrsti" že v prvem popoldnevu posvetovanja. Delovno skupino za pripravo tega strokovnega dokumenta je spomladi 2016 imenoval Nacionalni svet za knjižnično dejavnost, v njej pa so zastopane specialne knjižnice z različnih področij delovanja. Dokument bo narejen v skladu z določili Smernic za oblikovanje, sprejem, spremljanje, spreminjanje in preklic področnih strokovnih priporočil, ki jih je sprejel Nacionalni svet za knjižnično dejavnost leta 2015.

¹DANI specialnih i visokošolskih knjižnica. 14. 2015. Lovran. Knjižnice: kamo i kako dalje? : knjižnične zbirke i usluge: knjižnice i istraživački podatci: pozicioniranje knjižnica i knjižničar: zbornik radova / 14. dani specialnih i visokošolskih knjižnica, [Lovran, 13-16. svibnja 2015.]; uredile Dina Mašina i Kristina Kalanj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. XIX, 406: ilustr.; 24 cm. (Izdavanja Hrvatskoga knjižničarskog društva; knj. 66) ISSN 1846-5544

V nasprotju s slovenskimi standardi za specialne knjižnice bodo hrvaški standardi za visokošolske knjižnice zasnovani kot podzakonski akt, ki bo predpisoval obvezne storitve visokošolske knjižnice ter minimalne pogoje za njeno delovanje.

Zanimiv prispevek o pripravi hrvaških standardov za visokošolske knjižnice, ki je prav tako v teku, je predstavila **Senka Tomljanović** iz Univerzitetne knjižnice Reka. V nasprotju s slovenskimi standardi za specialne knjižnice bodo hrvaški standardi za visokošolske knjižnice zasnovani kot podzakonski akt, ki bo predpisoval obvezne storitve visokošolske knjižnice ter minimalne pogoje za njeno delovanje (kadre, prostore, opremo, zbirko) in bo zavezujoč za ustanovitelje oziroma financerje.

Tatjana Aparac-Jelušič, predsednica Nacionalnega knjižničnega sveta pri Ministrstvu za kulturo, je govorila o vlogi visokošolske knjižnice ter o tem, kako lahko s svojimi storitvami prispeva k dvigu kakovosti visokošolskega izobraževanja in aktivneje sodeluje pri razvoju novih oblik učenja in poučevanja ter razvoju znanstvene dejavnosti na visokošolskem zavodu. Poudarila je tudi vlogo Nacionalnega knjižničnega sveta pri izdelavi strateškega načrta hrvaških knjižnic (2016-2021), ki je že sprejet in z njim povezanega akcijskega načrta, ki je še v pripravi.

Precej pozornosti je bilo namenjeno bibliometričnim storitvam visokošolske knjižnice, s katerimi le-ta pridobiva pomembnost in prepoznavnost: izdajanje različnih potrdil o znanstveni dejavnosti ustanove ali posameznika, o objavljenih delih, o citiranosti, izdelava različnih analiz - za pridobivanje nazivov, za napredovanje, pridobivanje projektov itd. **Bojan Macan** (Center za znanstvene informacije na Inštitutu Ruđer Bošković) je mnenja, da matične ustanove, na katerih delujejo avtorji znanstvenih prispevkov (oziroma hrvaške visokošolske knjižnice) te storitve

izvajajo neenotno, netočnost bibliografskih zapisov pa povzroča neverodostojnost in nepopolnost informacij. Macan je predstavil značilnosti hrvaške znanstvene bibliografije CROSBi ter potrebo po zakonski ureditvi tega področja. (http://fulir.irb.hr/3488/1/Bojan_Macan-CroRIS_specijalke_2017.pdf)

Kako preprečiti plagatorstvo pri študentih Univerze na Reki, so se spraševale **Sandra Cuculić, Jana Krišković Baždarić** in **Branka Pemper**. Univerza na Reki je prva hrvaška univerza, ki je pripravila etični kodeks z moralnimi načeli glede plagatorstva. Poleg tega je pred dvema letoma začela uporabljati programski paket Turnitin, ki »lovi«
plagate. Preverili so že več kot petnajst tisoč del in dosegli bistveno zmanjšanje števila plagiatov pri pripravi diplomskih, magistrskih doktorskih del. Pripravljajo tudi raziskavo, s katero želijo ugotoviti, kako lahko knjižnica pripomore k zmanjšanju plagatorstva in kako izobraziti študente, da bodo pravilno navajali informacijske vire.

Skupni katalog znanstvenih in visokošolskih knjižnic sta predstavila **Dijana Machala** in **Marko Orešković**. Narodna in univerzitetna knjižnica iz Zagreba (NSK) je v letu 2016 začela z izgradnjo skupnega kataloga knjižnic (<http://skupnikatalog.nsk.hr/>), ki temelji na odprtokodnem vmesniku VuFind. Ta bo, v nasprotju z dosedanjimi razdrobljenostjo katalogov, združeval podatke 45 katalogov hrvaških univerzitetnih, visokošolskih in specialnih knjižnic, vključno s katalogom NSK. Obsega metapodatke več kot 1.500.000 bibliografskih enot.

Zanimiv je bil tudi prispevek **Vesne Vuksan** iz Beograda, iz univerzitetne knjižnice Svetozar Marković. Poudarila je pomembno vlogo nacionalnih in lokalnih strokovnih združenj pri razvoju knjižničnih storitev. Knjižnica Svetozar Marković je tako skupaj z Društvom bibliotekarjev Srbije pripravila posebno izobraževanje, ki je imelo zgovoren naslov *Kdo tam pripoveduje?* (Ko to tamo priča?). Teme so bile: zagovornišтво v knjižnici, podoba knjižnice v javnosti, kako približati javnosti knjižnično gradivo in storitve ter na kakšen način se lahko knjižnice vključijo v agendo 2030 za trajnostni razvoj, ki jo je sprejela OZN septembra 2015.

Vuksanova je, kot članica mednarodnega programa IFLA ILP-International Leader's Programme, na kratko nanizala novosti z mednarodne delavnice, ki je bila aprila 2017 v Atenah: IFLA's Global Vision – skupaj ustvarjamo prihodnost (<https://globalvision.ifla.org/>). Delavnica skuša odgovoriti na izzive globalnega okolja – kaj je skupnega knjižnicam po svetu in kaj jih razdvaja, kako se spopadati z globalizacijo.

Na koncu tretjega dne je sledila živahna razprava, v kateri so prisotni knjižničarji aktivno sodelovali pri sprejemanju sklepov srečanja ter določanju smernic za nadaljnji razvoj hrvaških specialnih in visokošolskih knjižnic, kot so: potrebno je prestrukturirati in modernizirati Hrvatsko knjižničarsko društvo in aktivno pridobivati nove člane; potrebna je enotna strategija pri nabavi e-publikacij, dober pretok informacij; izdelana in sprejeta je strategija razvoja hrvaškega knjižničarstva za obdobje 2016-2021, potrebno je nemudoma izdelati akcijski načrt za uresničevanje te strategije. ●

Strategija hrvaškega knjižničarstva 2016–2020

Petruša Miholič
Univerza na Primorskem
Univerzitetna knjižnica
petrusa.miholic@upr.si

Načrt Strategija hrvaškega knjižničarstva 2016–2020 (Nacrt, 2015), kot temelj razvoja knjižnične dejavnosti, je v skladu s Strategijo izobraževanja, znanosti in tehnologije Republike Hrvaške, ki kot celota predstavljata strategijo prihodnjega razvoja izobraževanja, znanosti in tehnologije na Hrvaškem.

Za potrebe izdelave predloga Strategije hrvaškega knjižničarstva do leta 2020 je bila znotraj delovnih skupin Hrvaškega knjižničarskega sveta narejena SWOT analiza, iz katere je mogoče razbrati obstoječe stanje in probleme, s katerimi se v knjižnični dejavnosti soočajo, kot tudi pričakovane ovire za doseganje začrtanih ciljev. (Strategija, 2012).

Po podatkih Državnega statističnega urada Republike Hrvaške deluje 1731 knjižnic s 3972 zaposlenih, od tega je 3200 zaposlenih na strokovnem področju (19 % zaposlenih ni strokovnih delavcev). Od skupnega števila knjižnic jih je 145 samostojnih, 102 pa delujejo v sklopu drugih knjižnic. Imajo eno nacionalno knjižnico s 313 zaposlenimi, 137 visokošolskih knjižnic (392 zaposlenih), 4 znanstvene (119 zaposlenih), 162 specialnih (227 zaposlenih), 14 samostanskih (14 zaposlenih), 249 narodnih (1562 zaposlenih) in 1178 šolskih knjižnic (1345 zaposlenih).

Strateški cilji hrvaškega knjižničarstva 2016–2020:

1. Razvijati temeljne in inovativne knjižnične storitve
  - izboljšati prost dostop do informacijskih virov,

- izboljšati uporabo storitev v digitalnem okolju,
  - kontinuirano usposabljanje uporabnikov (informacijska pismenost).
2. Vzpostavitev učinkovite in funkcionalne mreže knjižnic povezanih v enoten nacionalen knjižnični sistem
  3. Zagotoviti ustrezno in primerljivo infrastrukturo za opravljanje knjižnične dejavnosti (prostor, kader, informacijska podpora)
  4. Vzpostaviti okvirje strokovnega znanja v knjižničarstvu
    - vzpodbujati in spremljati izvajanje študijskih programov na področju informacijskih znanosti,
    - skrb za vseživljenjsko izobraževanje zaposlenih v knjižnicah,
    - spodbujati raziskovalno delo v knjižnicah,
    - vzpostavitev pretoka informacij in znanja (sodelovanje na strokovnih srečanjih, konferencah).

Strategija razvoja univerzitetnih knjižnic na Hrvaškem 2012–2015

Narodna in univerzitetna knjižnica v Zagrebu ima vlogo osrednje matične knjižnice za vse tipe knjižnic na Hrvaškem. Za nalogo ima organiziranje in

razvijanje knjižničnega sistema s ciljem, da omogoči kakovostno knjižnično dejavnost tako na znanstvenem kot na pedagoškem in kulturnem področju (Majstorović, 2013).

Sistem univerzitetnih knjižnic sestavljajo posamezne univerzitetne knjižnice (nesamostojne in samostojne) in knjižnice javnih visokošolskih zavodov, ki podpirajo študijske programe na vseh ravneh (dodiplomski, podiplomski) študija ter znanstveno-raziskovalno delo na javnih visokošolskih zavodih.

V posamezne univerzitetne knjižnice se bodo v prihodnje vključevali tudi drugi visokošolski zavodi, ki nimajo lastne knjižnice, s podpisom pogodbe o sodelovanju z univerzitetno knjižnico ali knjižnico javnega visokošolskega zavoda.

Pri pripravi Strategije razvoja knjižnične dejavnosti univerzitetnih knjižnic je bilo vodilo, da bo dokument predstavljal okvir za izdelavo strategije razvoja knjižnične dejavnosti za vsako posamezno univerzo. Nesamostojne univerze v Pulju, Zadru in Dubrovniku so bile razlog, zakaj se je pristopilo k izdelavi strategije razvoja

Problemi pri delu univerzitetnih knjižnic na Hrvaškem izhajajo iz pomanjkanja enotne strategije razvoja in zakonskih rešitev, ki bi podpirale hitrejša spremembe v okolju ter zastarelih standardov za visokošolske knjižnice.

prednosti	slabosti
strokovni in motivirani sodelavci zavest in želja po združevanju v knjižničnem sistemu ustanovitev in delovanje Strokovnega sveta univerzitetnih matičnih knjižnic sprejeta knjižnična zakonodaja standard za visokošolske knjižnice	ni skupnega/enotnega knjižničnega programa ni enotnega knjižničnega kataloga ni nacionalnega knjižničnega kataloga slaba komunikacija med knjižničar-knjižničar, knjižničar-visokošolski učitelji knjižnične zbirke in storitve niso ovrednotene nezadostno financiranje
priložnosti	nevarnosti
zavest in želja po spremembah boljši izkoristek sredstev in zaposlenih zagotovitev finančnih virov za razvoj iz dodatnih virov neformalno in formalno združevanje boljši rezultati zaradi boljšega sodelovanja in komuniciranja med seboj	pomanjkanje preglednosti v financiranju nedorečena in protislovna zakonodaja, ki se nanaša na univerzitetni knjižnični sistem slabe izkušnje pri organizacij in upravljanju pomanjkanje sistematičnega pristopa k organizaciji nerazumevanje univerz/fakultet in financerja, da je strateški plan sistematičen pristop k spremembam

■ Analiza SWOT univerzitetnih knjižnic.

knjižnične dejavnosti univerzitetnih knjižnic in ne k strategiji razvoja visokošolskih knjižnic.

Problemi pri delu univerzitetnih knjižnic na Hrvaškem izhajajo iz pomanjkanja enotne strategije razvoja in zakonskih rešitev, ki bi podpirale hitrejše spremembe v okolju ter zastarelih standardov za visokošolske knjižnice. To se kaže v nevidnosti knjižnične dejavnosti in knjižničarjev pri vključenosti v visokošolsko izobraževanje, nepovezanosti knjižnic (še posebno ko gre za nakup informacijskih virov in podpori

uporabe le-teh) in neracionalni porabi proračunskih sredstev.

Strategija razvoja univerzitetnih knjižnic mora temeljiti na doseganju naslednjih ciljev:

1. funkcionalna povezanost knjižnic v sistem univerzitetnih knjižnic;
2. zagotavljanje dostopa do različnih informacijskih virov, ki podpirajo študijske programe in znanstveno-raziskovalno delo na univerzi;
3. razvoj storitev in uslug za uporabnike knjižnic, ter za podporo študijskih

programov in znanstveno-raziskovalnega dela na univerzi;

4. stalno strokovno izpopolnjevanje in vseživljenjsko izobraževanje knjižničarjev;
5. sodelovanje na skupnih projektih za zagotavljanje trajnega razvoja sistema univerzitetnih knjižnic;
6. zagotavljanje finančnih sredstev v okviru strategije razvoja posameznih univerz. ●

Literatura:

- Majstorović, Z., Čelić-Tica, V., Leščić, J. (2013). Strategijski plan razvoja knjižnica: s posebnim osvrtom na zadaće Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Vjestnik Bibliotekara Hrvatske 56, št. 1/2, str. 35-70.
- Nacrt Strategije hrvatskog knjižničarstva 2016.-2020. (2015). Zagreb, Ministarstvo kulture. Pridobljeno 9. 12. 2016 s spletne strani: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=1850>.
- Strategija razvoja sveučilišnih knjižničnih sustava u Republici Hrvatskoj: 2012 do 2015. (2012). Zagreb, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Pridobljeno 9. 12. 2016 s spletne strani: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Strategija-razvoja-SKS-Nacrt-verzija-1.pdf>.

Ustvarjalni delavnici loških knjižničark v litovskih splošnih knjižnicah

Ana Marija Miklavčič

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka
ana.miklavcic@knjiznica-skofjaloka.si

Litva, 18. – 21. 4. 2017

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je od sredine leta 2015 članica mednarodnega združenja NAPLE sister libraries, v katerem se povezujejo ter izmenjujejo izkušnje in dobre prakse sorodne knjižnice. Knjižnica si je v letu 2016 s sestrsko knjižnico v mestu Panevežys že izmenjala razstave. V drugi polovici aprila 2017 pa smo tričlanska ekipa loških knjižničark (Saša Ambrožič, Tatjana Šmid in Ana Marija Miklavčič) obiskale dve litovski splošni knjižnici, v katerih smo pripravile delavnici izdelave dražgoških kruhkov. S tem smo nadaljevale sodelovanje s sestrsko knjižnico in ga nadgradile s sodelovanjem z regijsko splošno knjižnico mesta Kedainia.

Prvi dan našega obiska je bil namenjen potovanju do litovskega glavnega mesta Vilne in od tam proti severu do mesta Panevežys, kjer smo se nastanile. Mesto

brez pravega jedra, ki leži na brežini reke Nevežis, je po velikosti peto med litovskimi mesti (97.600 prebivalcev) in je vezna točka med Vilno in Rigo. Velja za mesto

■ Otroška delavnica v mansardi knjižnice v Kedainiaiu (foto: Ana Marija Miklavčič)

gledališč, znano pa je tudi po vsakoletni organizaciji mednarodnega simpozija o keramični umetnosti. Na pogled je precej socialistično. Njegov izgled popestrijo skulpture literarnih ustvarjalcev, književnih likov ter znamenitih Litvancev, ki so postavljene po celem mestu. Ministrstvo za notranje zadeve Slovenije ima na svoji spletni strani namenjeni tujcem objavljen uradni integracijski postopek.

■ 1 Muzeji tihotapcev knjig v vasi Ustrones, ki ga vodi regijska knjižnica v Panevežyju ■ 2 Gradnja multimedijskega centra v Kedainiaiui, kjer bo dobil prostore nov mladinski oddelek mestne knjižnice ■ 3 Slovenske knjige v litovskem jeziku (foto: Ana Marija Miklavčič)

Naslednje dopoldne so nas sprejeli v **Splošni okrožni mestni knjižnici Panevežys (Panevezys district municipal public library)**, kjer so nam razkazali knjižnične prostore in predstavili nekatere izmed dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo. Knjižnica, ki je bila ustanovljena leta 1950, se nahaja na obrobju mesta. Poleg centralne enote skrbi še za 34 vaških in eno mesto knjižnico ter hkrati vodi tri muzeje na podeželju. Knjižnica zadovoljuje kulturne in informacijske potrebe okrožja ter aktivno sodeluje z lokalnimi nevladnimi organizacijami. Prebivalcem poleg različnih vrst gradiva nudi dostop do računalnikov in interneta, hkrati pa pripravlja brezplačne računalniške in informacijske tečaje opismenjevanja.

Zaposluje 30 ljudi, od tega 14 bibliotekarjev. Ti so nas opozorili na pomanjkanje mladega, usposobljenega kadra. Mladina, v želji po večjem zaslužku, množično zapušča državo in si poišče delo predvsem v zahodnoevropskih državah (Irska, Anglija, Nizozemska).

Leta 2000 se je knjižnica vključila v litovski vzajemni knjižnični informacijski sistem LIBIS, ki deluje podobno kot naš COBISS. Večino sredstev za nakup gradiva prispeva država, le periodika je v celoti financirana iz občinskih sredstev. Zanimivo je, da knjižnica praktično ne nabavlja avdio-vizualnega gradiva, ker po njem ni povpraševanja!? V čitalnici uporabniki lahko prebirajo elektronske knjige na knjižničnih bralnikih. Na posebnem portalu pa lahko naročijo in si izposodijo vse elektronske publikacije, ki so na voljo v nacionalni in v splošnih knjižnicah. Posebno pozornost knjižnica namenja zbiranju in obdelavi domoznanskega gradiva; veliko ga izda tudi sama. Knjižničarji s številnimi dejavnosti za otroke in malčke skrbijo za bralno pismenost. To leto izvajajo projekt »Akademija za mame«, katerega namen je spodbujati otrokove bralne sposobnosti ter povečati motivacijo staršev za branje knjig. Malčki do tretjega leta starosti se v spremstvu staršev srečujejo v knjižnici, kjer jim prirejajo pravljíčne predstave

in igralne delavnice. Od leta 2008 je knjižnica vključena v mednarodni projekt prostovoljstva, v okviru katerega knjižnica vsako leto dobi za pomoč pri svojem delu enega ali dva prostovoljca iz različnih držav. Ti pomagajo pri delu z odraslimi in otroki. Poučujejo jih oziroma z njimi utrjujejo tudi znanje tujih jezikov.

Sledila je delavnica izdelave dražgoških kruhkov. Dražgoški kruhki so ročno oblikovani medeni kruhki, ki so dobili ime po vasi Dražgoše v Selški dolini. Izdelani so iz medenega testa, okrašeni s cvetličnimi motivi, kot je nagelj, planika, pšenični klas, grozdje. Vsak izdelek je unikat. Peko medenih kruhkov so konec 17. in v začetku 18. stoletju na Loško in v okolico prenesle nune, predvsem uršulinke, pri katerih so se učila kuhanja mlada dekleta. Medtem ko so na Loškem izdelovali kruhke s pomočjo lesenih rezljanih kalupov, so jih v Dražgošah in Selški dolini oblikovali ročno. Vaške ženske so pekle medene kruhke predvsem ob zimskih večerih ter za osebne praznike in poroke. Najbolj tipični obliki sta

bili srce in krajček. Z njima so se dekleta in fantje obdarovali na svete tri kralje. Danes obvlada umetnost obrti le še peščica žensk, ki kruhke izdelujejo za poslovna darila, razstave in kot turistične spominke.

Načrtovano je bilo, da se delavnice udeleži do 20 otrok, starih nad šest let, a so nas gostitelji presenetili. Delavnice so se udeležile kar zaposlene knjižničarke. Kolegica Saša je uvodoma predstavila slovensko narodno tradicijo izdelovanja medenih kruhkov, še posebej dražgoških, ter najbolj tipične oblike in ornamentiko. Praktično delo je demonstrirala sodelavka Tatjana, ki je večša izdelovanja kruhkov in je take delavnice že vodila v loški knjižnici. Testo za delavnice smo pripravile že pred odhodom v Litvo. Izdelki so odlično uspeli, v ornamentiki se je odrazila litovska kultura. Ob koncu delavnice smo udeleženkam razdelile recept za izdelavo dražgoških kruhkov v litovskem jeziku.

Popoldne so nam gostitelji pripravili izobraževalni program. Peljali so nas na podeželje, kjer smo si v obrtnem središču Upytės ogledale keramično delavnico, v kateri nam je mojster predstavil lončarsko obrt. Tudi me smo se preizkusile v izdelovanju keramičnih posodic. Sledil je še ogled muzeja platna, ki se nahaja v nekdanjem mlinu na veter. Testirale smo različna orodja za starodavno obdelavo lanu in doživele, kako groba lanena stebila počasi prehajajo v mehko nit. Obiskale smo tudi muzej tihotapcev knjig (Lithuanian book smugglers and Juozas Tumas-Vaižgantas Museum) v vasi Ustrones, ki je del regijskega parka Krekenava. Tu so tihotapci pod skednjem skrivali knjige v litovskem jeziku, ki so bile v času vladavine carske Rusije prepovedane. Muzej spada pod upravo knjižnice v Panevežyju. Za konec dneva smo uspele videti še eno izmed vaških knjižnic. Čeprav majhne, so take knjižnice kulturna središča vasi. Tej knjižnici je bila obenem pridružena še galerija. Naslednji dan smo se odpeljale jugozahodno do mesta **Kedainiai**, ki je eno najstarejših litovskih mest in hkrati geografsko središče države. Šteje približno 30.000 prebivalcev. Regijska mestna knjižnica domuje v obnovljenih

prostorih na robu osrednjega mestnega trga in je ena izmed najstarejših knjižnic v Litvi. Zrasla je iz leta 1920 ustanovljene javne čitalnice in knjigarne. Ob prihodu nas je sprejela direktorica, ki nam je knjižnico ponosno razkazala. **Kedainiai district municipality Mikalojus Daukša public library** skrbi za mrežo 39 krajevnih knjižnic, ki zagotavljajo prebivalcem brezplačen dostop do interneta; kar 11% prebivalcev v regiji uporablja internet v njihovih knjižnicah. Osrednja knjižnica redno organizira tečaje informacijskega opismenjevanja za odrasle, ki potekajo v računalniški učilnici in so zelo dobro obiskani. Tako kot knjižnica v Panevežyju, tudi ta daje velik poudarek na domoznanski dejavnosti. V ta namen vsakodnevno digitalizirajo članke o svojem kraju, pomembnih osebnostih in ustanovah iz periodike in knjižnega gradiva. V polnem formatu jih objavljajo v lastni podatkovni bazi, ki je preko spleta dostopna vsem prebivalcem mesta. Zavedajo se pomena zgodnje vzgoje bralcev, zato prirejajo raznovrstne dejavnosti za otroke. Lahko se pohvalijo, da je kar 94 % šolskih otrok včlanjenih v knjižnico, ki tu preživijo veliko prostega časa. Otrokom je namenjena posebna soba z namiznimi družabnimi igrami, kjer so razstavljeni tudi izdelki z ustvarjalnih delavnic. Deluje kot dnevni center, v katerem se otroci družijo in igrajo. Kakor pri nas, se tudi v Kedainiaiu trudijo privabiti v knjižnico tudi najstnike, zato v neposredni bližini gradijo nov multimedijski kulturni center, v katerem bo dobil svoje prostore nov mladinski oddelek knjižnice.

Podeželske knjižnice so odprte vsak dan med tednom, vendar ne v poznopoldanskih in večernih urah. Zanimiv se mi je zdel podatek, da so knjižnice zaprte vsak zadnji petek v mesecu, ko je dan za »pospravljanje«. V mesecu juliju pa so sploh zaprte. Članstvo v knjižnicah je brezplačno. Tehnološko je knjižnica bolj opremljena kot tista v Panevežyju. Po besedah direktorice lahko vrednost knjižničnega

■ Delavnica izdelave dražgoških kruhkov z litovskimi bibliotekarkami (foto: Ana Marija Miklavčič)

Vsakodnevno digitalizirajo članke o svojem kraju, pomembnih osebnostih in ustanovah iz periodike in knjižnega gradiva.

skenerja primerjamo z nakupom novega avtomobila. V knjižnici imajo vedno postavljenih več razstav. Tokrat so imeli na ogled še posebej zanimivo razstavo knjig za slepe, ki potuje po državi.

Po ogledu smo v mansardnem večnamenskem prostoru izvedle **delavnico dražgoških kruhkov**, ki so se je udeležili otroci v spremstvu učiteljev. V tem tednu so otroci imeli velikonočne počitnice, zato niso bili v šoli. Tudi njim je medeno pecivo lepo uspelo. Spekli smo ga v bližnji pekarni in nekateri so takoj ugriznili vanj.

Direktorica knjižnice nam je popoldne organizirala voden **ogled mesta**, ki mu je pustila močan pečat družina Radzwill. Ta je mestu vladala skoraj 300 let. Vanj je povabila številne obrtnike in trgovce. V 17. stoletju so se v njem naselili škotski reformisti, nemški luteranci in Judje. Preteklo sobivanje različnih nacij, veroizpovedi in kultur se še danes odraža v mestni arhitekturi. Lepo obnovljena je predvsem škotska četrt in židovske sinagoge.

Pozno popoldne nas je čakala pot v **Kaunas**, drugo največje litovsko mesto, ki je prestolnica košarke. Žal si tu nismo mogle ogledati nobene knjižnice, ker so bile ob našem prihodu že zaprte. Smo pa na osrednji mestni aveniiji, ki se imenuje Avenija svobode in jo mnogi primerjajo

s pariškimi Champ-Elysees ali belinskim Unter den Linden, vstopile v lepo urejeno knjigarno in primerjale cene knjig s slovenskimi. Trdo vezani romani so kar trikrat cenejši! Pred odhodom na letališče smo skočile še do mega nakupovalnega centra na obrobju mesta, kjer domuje **najvišji morski akvarij baltskih držav**, ki je zares impresiven. S tem se je uspešen delovni obisk Litve in njenih knjižnic zaključil in čakala nas je samo še pot domov.

Sodelavke smo z obiskom dobile kar nekaj idej, kako nadgraditi delo v naši knjižnici. Ena izmed odličnih možnosti bi bila vključitev v projekt mednarodnega prostovoljstva, v katerega se na škofjeloškem koncu za enkrat vključujejo predvsem šole in vrtci. Bolj bi se lahko posvetili informacijskemu opismenjevanju starejših, ki ga trenutno v naši občini izvaja Univerza za tretje življenjsko obdobje. Kljub temu, da je bila naša komunikacija delno omejena, saj večina zaposlenih v knjižnicah ni znala angleško, pa se mi zdi najpomembnejši pristen medčloveški odnos, ki smo ga stkale z našimi gostitelji ter izmenjava izkušenj v neformalnih pogovorih. Nezanemarljiva je tudi izmenjava delčka kulturne dediščine obeh držav, na katero smo vi tako zelo ponosni. ●

Viri

- Domača stran knjižnice Kedainių rajono savivaldybės Mikalojuas Daukšos viešoli biblioteka. Dostopno na spletni strani: <http://kedainiai.rvb.lt>.
- Domača stran knjižnice Panevežio rajono savivaldybės viešoji biblioteka. Dostopno na spletni strani: <http://www.panrbiblioteka.lt/en/>.
- Dražgoški kruhek. Pridobljeno 9. 5. 2017 s spletne strani: <http://www.loski.cebelarji.si/index.php?module=strani&stranid=167>.
- Eržen, M. (2016). Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka in Panevezys district municipal public library (Litva). Knjižničarske novice 26 (7/8), 19.
- Ferfila B. (2014). Litva, Latvija, Estonija : biseri Baltika. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede.

“Tudi knjižnice hranijo muzejske predmete, ki jih je vredno postaviti na ogled”

Intervju z dr. Anjo Dular

Urša Pajk

Knjižnica Narodnega muzeja Slovenije
urska.pajk@nms.si

Lepo število let (od 1980) ste delovali v Knjižnici Narodnega muzeja Slovenije, ki med znanstveniki, študentsko populacijo in raziskovalci slovi po izjemnih knjižnih zakladih. Kaj bi izpostavili v svoji plodni in bogati muzejski karieri? Morda anekdoto, dogodek ali dosežek?

Težko je v nekaj besedah povzeti vse, kar se je dogajalo v knjižnici. Morda bi izpostavila tisti prijateljski odnos, ki je vladal med nami, to je največ vredno. Ob delu smo se veliko pogovarjali, izmenjavali mnenja. Tudi šale so bile, seveda, včasih na račun obiskovalcev, drugič na lasten račun, a ni bilo zamer med nami. Dobro se spominjam, da smo reševali probleme dobronamernih mam, ki so hodile po »pisne vire« iz prazgodovine za plakate svojih otrok. Pa je bilo potrebno precej razlag, da so razumele, da Barjanci niso pisali, da pa najbrž potrebujejo slike. Ko je prišla v enem tednu tretja s tako nalogo, smo imeli že pripravljen kupček! V zadnjih letih si tu pomagajo predvsem z informacijami na spletu.

Ustaviva se pri posebnih tiskih, raritetah, knjižnih biserih. Marsikdo ve, da v knjižnici hranimo originalne izdaje – npr. Slava vojvodine Kranjske in Dalmatinova Biblija. Katero pa je tisto širši javnosti neznano, »skrito« gradivo, a vseeno zelo dragoceno?

Ne bi mogla reči, da je kaj skritega, morda bi bil primernejši izraz »nepoznanega«. Sicer se mi pa zdi, da je knjiga eden izmed tistih predmetov, ki ga niti dva človeka, ne gledata enako. Nekatere bolj zanima vsebina, druge vezava, ali ilustracije, pa kdo jo je nekoč imel, bral. Tako sem se tudi sama večkrat »zalotila«, da sem poudarila

en element, drugega pa »zanemarila«. Če že govoriva o manj znanih zakladih, so pa to seveda drobni tiski, ki včasih povedo več kot pričakujemo.

Veliko ste popotovali po širnem svetu, po službeni dolžnosti in zasebno. Verjetno ste pokukali v marsikatero knjižnico in v rokah držali različne knjižne dragulje. Kateri hrami učenosti so Vas najbolj presenetili?

Knjižnice sem obiskovala kot raziskovalka in tudi na počitniških potepanjih (v ne preveliko zadovoljstvo družinskih članov!). Moram pa zapisati, da sta to povsem različna »stika« s knjižnicami. Turisti sledijo vodiču in prečkajo dvorane, lahko vidijo čudovite knjižne hrbte, pokažejo pa jim le to ali ono znano knjigo, včasih le faksimilirano izdajo. Tako na primer v Trinity Collegu v Dublinu slediš množici, steguješ vrat, da bi vendar videl Book of Kells, ostale knjige ostanejo v zamreženih omarah. Podobno je v številnih samostanskih knjižnicah, ki sem jih obiskala. Drugače je, če se knjigam lahko posvetiš, jih raziskuješ, čeprav si v tem primeru navadno vezan na določen načrt, hočeš pač videti določeno gradivo. Tu si pa pod pritiskom časa in za razmišljanje o lepoti knjig, zakladov je manj. Če me sprašujete o konkretnih bibliotekah, ki sem jih obiskala in so name naredile največji vtis, moram izpostaviti Avstrijsko nacionalno knjižnico, predvsem njen starejši del, ki domuje v Augustinerlesesaal, pa tudi Britansko knjižnico, kjer sem imela srečo, da so mi pokazali tudi ozadje od skladišč, postopkov dezinfekcije gradiva, ki ga dobijo, do strogega postopka za dovoljenje za študij v tej londonski palači.

Kako bi primerjali ureditev knjižnic pri nas in v tujini? Organiziranost (povezanos) knjižničarjev v Sloveniji in v svetu?

Knjižničarji po svetu so povezani prek mednarodnih organizacij in sodelovanje slovenskih kolegov v teh organih je kar dobro. Sama sem se udeleževala predvsem posvetovanj združenj, ki se ukvarjajo z zgodovino knjig – npr. Society for the History of Authorship, Reading and Publishing (SHARP), Book History & Material Culture (Edinburgh), Gesellschaft für Buchforschung in Österreich. O ureditvi knjižnic na splošno je težko govoriti, saj ima vsaka svoje posebnosti, to velja za tujino kot tudi za Slovenijo. Pozitivno pa je, da so podatki o gradivu večinoma že dostopni na spletu.

Kakor mi Vas je uspelo spoznati (12 let sva bili sodelavki), imate še vedno najraje pristna (fizična) srečanja s knjigami. Kakšen odnos imate do elektronskih knjig, bralnikov, digitalne knjižnice?

Fizično listanje po knjigah mi je bliže, ker lahko ob tem opazim tudi kakšno podrobnost, ki me posebej pritegne – ekslibris, vodni zank na papirju, vezava. Težko bi brala leposlovje prek bralnika. Če pa hočeš biti seznanjen z delom kolegov, pač moraš brati strokovno literaturo – članke, ki jih objavljajo na spletu. Odlični vir je Academia.edu! Po drugi strani pa imamo danes prek digitalne knjižnice številne objave integralnih starih knjig, kar omogoča bolj temeljito poznavanje tega dela kulturne dediščine.

Za svoje znanstvene in strokovne dosežke ste prejeli kar tri eminentne

■ Dr. Anjo Dular ni potrebno posebej predstavljati, saj je gospa bibliotekarska, muzejska in znanstvena svetnica z bogato bibliografijo in dragocenimi delovnimi izkušnjami na področju knjižničarstva. Prav tako je prejemnica prestižnih nagrad na področju kulture – Valvasorjeva (2014), Trubarjeva (2015) in nagrada Kalanovega sklada (1987) – ter bivša vodja Knjižnice Narodnega muzeja Slovenije (1994–2015). Zdaj je sicer srečno upokojena, a ostaja zvesta knjigam, knjižnicam in arhivom. Foto: Tomaž Lauko, Arhiv Narodnega muzeja Slovenije.

nagrade – Valvasorjevo (področje slovenskega muzealstva) in Trubarjevo nagrado (ohranjanje pisne kulturne dediščine) ter nagrado Kalanovega sklada (raziskovalno delo slovenskih knjižničarjev). Katero od teh priznanj Vam osebno največ pomeni?

Oh, nagrade! Vsaka je nekaj drugega – Kalanova me je presenetila, ker sem bila takrat šele na začetku raziskav povezanih s starimi knjigami. Vesela sem bila, ker me je zanj predlagal odličen poznavalec tematike dr. Bruno Hartman. Valvasorjeva nagrada je namenjena muzealcem in sem v njej videla tudi dokaz, da smo v knjižnici Narodnega muzeja Slovenije uspeli »prepričati« muzejsko srenjo, da tudi knjižnice hranijo muzejske predmete, ki jih je vredno postaviti na ogled. Trubarjeva nagrada pa je nekako plod sodelovanja z Narodno in univerzitetno knjižnico, pogosto smo skupaj reševali kak zagoneten problem. Sicer pa so mi nagrade prinesle tudi obveznosti, ki mi ne ležijo preveč, raje se skrijem v kak kot in tiho berem.

Za časa Vašega vodenja Knjižnice Narodnega muzeja Slovenije ste med letoma 2000 in 2004 s sodelavci izpeljali selitev, zaščito in sistematično prerazporeditev bogate knjižne zbirke iz starih v nove knjižnične prostore. Kako bi našim bralcem na kratko predstavili ta pomemben korak pri posodabljanju knjižnice?

Stari knjižnični prostori so bili sicer lepi, pod nogami je škripal ladijski pod, star nekaj več kot stoletje, do leta 1985 v skladišču – magacinu nismo imeli električne napeljave (verjetno je bil v centru Ljubljane to še edini prostor brez umetnih luči), odvisni smo bili od sonca, ki je prodiralo skozi okna, v zimskih mesecih ga je bilo zelo malo. Stari katalogi so bili še rokopisni. Imeli smo srečo, da nam je vodstvo muzeja namenilo nove prostore z vso potrebno računalniško infrastrukturo. Gradivo smo selili postopno – iz starih prostorov, prek plinske komore za dezinfekcijo na nove police. Tako smo knjižnico za obiskovalce zaprli le za en dan, ko smo vsi knjižni molji opremljali knjige v čitalniškem delu z elektronskimi varovali. Sicer je bil v letu 2006 narejen še en korak, namreč star rokopisni katalog, ki je bil skeniran, je bil dokončno obdelan in je tako dostopen na spletu.

Aprila 2017 je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport odprlo javno razpravo na predlog besedila Nacionalna strategija za bralno pismenost. Kaj v današnjem času pomenita bralna pismenost in bralna kultura?

Bojim se, da taki načrti navadno ostanejo le na papirju in za pisanje »strategij« se porabi preveč denarja, za izvedbo pa ga ostane premalo ali nič! Najbrž bi morali začeti popolnoma drugje. Če hočemo spoštovati in negovati naš jezik, bi morali bolj paziti na govorjeno in zapisano besedo v medijih. Kar zabolj me, ko slišim novinarje na TV (gleadam Nacionalno in ne komercialnih programov!), koliko napak je v njihovem govoru pri dvojini, ne uporabljajo genetiva pri nikalnih stavkih, pa finale je moškega spola... Pred leti sem brala članek o »strategiji« uredništva londonskega Timesa – sklenili so, da morajo biti posebno skrbno jezikovno pregledane športne strani, kajti nekateri manj izobraženi

ljudje berejo le te. Pri nas bi morali najbrž začeti pri otrocih in mladostnikih. Zanje bi morali poiskati primerna besedila za obvezno branje, med slovensko in svetovno literaturo bi bilo potrebno poiskati kaj bolj optimističnega. Nedopustno se mi zdi, da morajo brati v sedmem razredu Partljičevo delo Moj ata socialistični kulak, ne poznajo zgodovinskega ozadja in sta jim dogajanje in jezik nerazumljiva. Tudi tale letošnji zaplet z maturitetnim esejem je korak proti kakršnikoli večji bralni pismenosti. Sodobnih učnih načrtov sicer ne poznam (otroci so odrasli, vnuki pa premajhni), a menim, da bi morali učenci in dijaki čim več pisati, tako bi se dvignila pismenost. Informacijska pismenost pa je seveda poglavje zase!

Nekaj let ste bili tudi članica Komisije za podelitve nazivov v knjižnični dejavnosti. Se Vam zdi, da danes bibliotekarji težje napredujejo kot so včasih? Katere so tiste veščine, znanja, spretnosti, ki bi jih po Vašem mnenju moral obvladati bibliotekar v specialni knjižnici, ki hrani tudi veliko starejšega in občutljivega gradiva?

Avtomatskega napredovanja v bibliotekarstvu ni več, pa saj tudi včasih se je bilo potrebno potruditi za višje nazive, le »višji bibliotekar« je veljal za lahko dostopen oziroma tako imenovani »priseden« naziv, zanj ni bilo posebnih zahtev. Kaj posebnega naj obvlada nekdo, ki dela s starim gradivom, je težko predpisati. Predvsem mora imeti odnos do gradiva, poznati možnosti, ki jih nudijo digitalni mediji – nekaterim obiskovalcem lahko tako olajša pot do starega gradiva po drugi strani pa obvaruje stare tiske. Ob vsem tem pa mora znati opozarjati tudi na to gradivo, ki je shranjeno v posebnih zbirkah.

Za konec najinega pogovora bi Vas vprašala, kaj bi mladim ljudem oziroma začetnikom v bibliotekarski stroki položili na dušo? Morda kakšen nasvet, svarilo ali namig?

Namig! Glejte z odprtimi očmi, o knjigah ne bo nikoli vse napisano, o starih pa še posebej ne. Ko si ob njih zastavimo eno vprašanje in ga »rešimo«, nam knjige postavijo novo, skoraj ni preprostega pogovora – zakaj – zato! ●

Biblioteca Imagine – knjižnica na ladji

Tereza Poličnik-Čermelj
Narodna in univerzitetna knjižnica

Costa Pacifica¹ je ladja, ki sprejme največ 3870 potnikov in 1100 članov posadke. V času mojega obiska je plula od Buenos Airesa do Savone. Na ladji so vsi prostori poimenovani v povezavi z glasbo. Za sprostitvev je na voljo veliko gledališče, več bazenov, lepotilni salon, otroški kotichek, igralnica, diskoteka, telovadnica, prodajna galerija in kapela.

■ Gneča v knjižnici (foto: S. Čermelj)

■ <https://www.youtube.com/watch?v=O99ncolkgzU>

V osrednjem ladijskem prostoru je tudi knjižnica s približno tridesetimi sedeži in s knjižnimi omarami, ki so odklenjene v času, ko je v knjižnici prisoten »knjižničar«, to je od 10h do 12h in od 15h do 17h. Med postankom ladje v pristanišču je prisotnost »knjižničarja« v knjižnici od 10h do 12h. Delo v knjižnici opravljajo plesalci, ali drugo administrativno osebje, ki o knjižničarstvu ne ve prav veliko. S pomočjo ročnih zadolžnic vodijo evidenco izposoje in vračilo knjig. Ne vedo, koliko enot je v knjižnici, kdo gradivo nabavlja in kakšna je nabavna politika. Po večkratnem obisku sem le našla »knjižničarja«, ki je odgovoril na nekaj mojih vprašanj. Dnevna izposoja je odvisna od položaja ladje in začetka oziroma zaključka potovanja: od trideset enot dnevno, ko je ladja v pristanišču, do več kot sto na dan, ko ladja cel dan pluje. Obisk knjižnice se poveča tudi med plovbo, če so zaradi razburkanega morja zaprti bazeni. Predvsem pa je velik obisk knjižnice na začetku potovanja, ko se starejši potniki preko ladijskega wi-fi s pametnimi telefoni povezujejo z družbenimi omrežji, na katerih

imajo svoj profil. Ob začetku potovanja je najpomembnejša pomoč pri povezavi wi-fi, pri kateri sodeluje tako osebje v knjižnici kot na informativnem pultu (hospitaly desk). V knjižnici imajo natisnjene obrazce z navodili za priklop na wi-fi v šestih korakih. Pomembno je, da po uporabi obvezno narediš "log off", sicer je račun precejšen.

Zbirka se dopolnjuje z najbolj prodajanimi uspešnicami v vseh večjih svetovnih jezikih. Za nabavo gradiva skrbi služba podjetja Costa, ki s knjižničnim gradivom oskrbujejo vse svoje ladje. »Knjižničar« pravi, da je v knjižnici približno 2000 enot, vendar je po mojih izračunih v knjižnici okoli 1000 knjig. Šest omar po pet polic, na katerih je povprečno petintrideset knjig in še manjša omarica, ki služi kot pult. Knjige so večinoma leposlovne, razdeljene po jezikih na portugalske, španske, angleške, nemške, italijanske, francoske, nizozemske, kitajske, japonske in ruske. Nekaj je strokovnih, med katerimi izstopajo vodiči v angleščini, italijanščini, španščini in nemščini. Otroških knjig je malo, na polici je ostala samo ena

garnitura. Knjige imajo na hrbtu nalepljen trak, kjer je oznaka jezika in zaporedna številka znotraj jezika. Lastniških žigov in varnostne zaščite na gradivu ni.

Na nizki omari so predstavljene novitete, dnevni program dogajanja na ladji in časopisi. Na mizo so odložene knjige aktualne za kraj prihoda. Izven delovnega časa je čitalnica odprta, dostop do knjig v omari je onemogočen, ker so omare zaklenjene.

Izposoja knjig je brezplačna. Zadolžnica ima v šestih jezikih napisane naslednje podatke: ime in priimek potnika, številka ladijske kartice, naslov knjige, podpis potnika, kraj izkrcanja, signatura enote, številka kabine, podpis »knjižničarja« in datum izposoje. Knjigo izbereš sam v času, ko je knjižnica odprta in jo odneseš »knjižničarju«, da evidentira izposajo. Lahko jo bereš kjerkoli. Če knjiga na dan odhoda ni vrnjena, se zaračuna znesek 15 \$ za knjigo na račun potnika. (Znesek za izgubljeno knjigo ni javno objavljen in sem ga dobila na splošnih informacijah.)

V knjižnici lahko naročiš enega od 200 časopisov v različnih jezikih po različnih cenah: za 6 dni plačaš 19 \$, za 7 dni 21.50 \$ in za 10 dni 29.50 \$. Cena časopisov so navedene na informativnem panoju (totemu). Izbran časopis je tiskan na papir v črno-beli tehniki. Časopis lahko potnik prevzame v knjižnici, na informativnem pultu ali v svoji kabini. Na listi ni slovenskih časopisov, čeprav imajo slovenski časopisi svoje internetne izdaje. Zanimivo pri tem je, da si ladijski potniki kljub wi-fi povezavi in dostopu do internetnih izdaj časopisov, še vedno naročajo tiskane verzije. Medtem ko wi-fi povezavo uporabljajo za družbena omrežja. Dogodke iz domovine starejši potniki pač raje berejo s tiskanih medijev.

V knjižnici so občasno tudi reklamna obvestila o ponudbi na ladji in prodaja srečk. Knjižnica je redko prazna. Ljudje berejo, ali igrajo kakšno družabno igro (npr. domine ali šah), ki si jo v knjižnici lahko izposodijo. Občasno v knjižnici izvedejo kakšen kviz.

Filmi se naročajo in plačujejo preko televizijskega sprejemnika v kabini. Naročen film je za ogled na voljo tri dni po ceni 8.95 \$. (Nekatere ladje imajo tudi kino).

Internetni kotichek ne spada v okvir knjižnice. Je samostojna enota. Uporaba internetne povezave je plačljiva z ladijsko kartico in se obračunava 0,25 \$ na minuto po. Zaradi razširjenosti pametnih telefonov in wi-fi povezave, je uporaba medomrežja preko terminalov minimalna. Nekaj let nazaj so ljudje v vrsti čakali na prostor pred terminalom. Internetni koticčki so v zatonu, tako kot internetne kavarne. Nadomestili so jih pametni telefoni in wi-fi povezava.

Knjižnica s čitalnico je ohranila čar domačnosti, kjer v miru bereš, zlekneš v udoben naslonjač. Zagotovo bo ostala osrednji duhovni prostor, ki omogoča umik v svet domišljije in tišine. ●

■ Osrednji prostor na ladji - v zgornjem nadstropju je knjižnica (foto: S. Čermelj)

Investirajmo v bralca

Roman Rozina
Mestna knjižnica Grosuplje
roman.rozina@gro.sik.si

Nekaj poudarkov in razmislekov ob 1. literarnem torku –
Vrednotenje književnosti v knjižnicah in razvoj bralne kulture II.

■ Primer notranje opreme knjižnice v realizaciji
Opening the book. Vir: splet.

21. marca 2017 se je na Leskoškovi v Ljubljani odvil začetek drugega sklopa strokovnih izpopolnjevanj za moderatorje (in vse ostale, ki tako ali drugače sodelujejo pri portalu Dobreknjige.si), ki so že lani postregla z zanimivimi pa tudi izzivalnimi predavanji in delavnicami. Vsaj zame kot moderatorja oz. vnašalca na portalu in ljubitelja vsega, kar je povezanega s knjigo, je bilo to izobraževanje novost v obstoječi ponudbi (vsaj kar zadeva vrednotenje leposlovja in pisanje anotacij) strokovnega izobraževanja knjižničarjev. Tudi začetek letošnjega sklopa je ponudil marsikaj svežega in aktualnega s področja vrednotenja literature in promocije branja.

kritičtva večkrat vzrok slabim in površnim besedilom. Tako se ustvarjata dva bregova, med katerima se premalokrat uspešno razvije dialog, da bi se strani učili druga od druge.
(Andraž Mele, Koridor, 8. november 2015)

Literarna kritika

Sodobna literarna kritika se nahaja na stičišču različnih (tudi neugodnih) dejavnikov: literarni kritiki so večinoma študentje, kritiške objave so slabo plačane, na spletnih portalih najdemo tudi zelo kakovostne predstavitve knjig samih bralcev... Dober primer tovrstnih predstavitev so Knjigobežnice (na facebooku, urednica Nina Kožar), pri katerih gre za spodbujanje izmenjave knjig med bralci, ki na posebnih mestih (npr. v

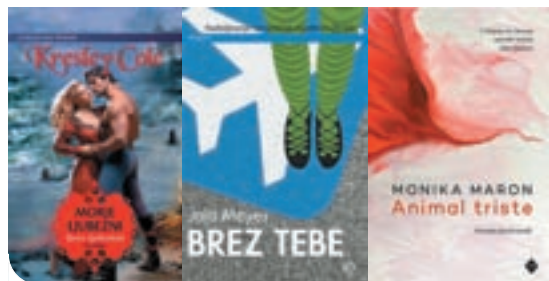
posebne hišice) postavljajo svoje bralne predloge za slučajno mimoidoče bralce. Tudi Konteksti so dober knjižni portal, ki ga oblikujejo bralci. Trenutni položaj današnje literarne kritike dobro osvetli in povzame zgoraj povedano sledeči citat:

Literarna kritika je trenutno nedvomno v izredno zanimivi situaciji; množica spletnih portalov in socialnih omrežij spodbuja obliko laičnega podajanja mnenja, ki je včasih lahko izredno lucidno in poglobljeno, po drugi strani pa so slabe razmere znotraj profesionalnega

Kaj je dobra literatura

V drugem delu je predavatelj podal razlike med kakovostno (umetniško) in trivialno literaturo. Za prvo je bistvena lastnost »literarnost«, ki se mdr. kaže v neobičajni perspektivi, v aktualnosti v različnih časih in prostorih, v večpomenskosti, je nestereotipna, ima poetično funkcijo, bralcu omogoča, da se empatično vživi v mnogovrstne vidike literarnega besedila... Tovrstno književnost ponavadi hitro prepoznamo tudi po likovni zasnovi naslovnice, ki je običajno bolj abstraktna kot tista pri trivialni literaturi (gl. ponazoritev likovne podobe naslovnice v nadaljevanju).

Pri trivialni literaturi je trivialnost vrhovno načelo, ki se kaže mdr. v enopomenskosti besedila, ki vsebuje stereotipe, je poenostavljeno in prilagojeno večini, literarna empatija je omejena na poistovetenje z liki, zgodba je predvidljiva, tovrstno literaturo najdemo na prodajnih lestvicah, ima nizke založniške standarde ipd.

■ Ponazoritev likovne podobe naslovnice glede na (ne)trivialnost romanov (delo Brez tebe predstavlja prehod med trivialno in kakovostno literaturo).

Dr. Aljoša Harlamov je bil kritičen do knjižnic v smislu, da imajo (pre)velik

nakup trivialne literature in se premalo angažirajo, kar zadeva vzgojo bralcev in spodbujanja bralne kulture.

Glede omenjenega nakupa knjig se je odprla diskusija, ki je nanizala različne možnosti: mdr. je bil predlagan manjši nakup trivialnih in večji delež kakovostnih del. Vendar to samo po sebi ne more povečati branja zahtevnejšega leposlovja. Omenjene so bile tehtnejše rešitve, kot npr. promocija kakovostne literature tako s strani založnikov kot tudi knjižničarjev, ki smo ves čas (danes pa še posebej) pred zahtevnim izzivom, kako bralca postopno vzgajati za zahtevnejše leposlovje. Bralca ne smemo podcenjevati, češ da ni sposoben brati kakovostnih del. Za začetek mu je potrebno ponuditi knjige, ki so na prehodu med trivialnostjo in umetniškostjo, kot je npr. roman *Ob tebi ipd.* Če dodam še svoj pogled: za nekatere bralce pa so knjige na tem prehodu bralni vrh, do katerega je moral prebrati mnogo trivialnih del...

Vzgoja bralcev in širjenje bralne kulture

Dejstvo je, da knjižničarji veliko svojega časa posvetimo vzgoji bralcev in spodbujanju bralne kulture: to velja za Mestno knjižnico Grosuplje, kjer delam, in verjamem, da tudi za druge knjižnice – zato se ne morem strinjati s predavateljem, da slabo opravljamo tovrstne naloge. Ravno nasprotno: v našem kolektivu veliko svojega prostega časa porabimo za branje kakovostnega leposlovja, kar nam omogoča kompetenco pri svetovanju bolj zahtevnih del in brušenju

■ Dr. Aljoša Harlamov, literarni kritik in urednik revije *Mentor* in urednik pri Cankarjevi založbi, je v svojem predavanju z naslovom *Kaj je literarna kritika in dobra literatura* najprej predstavil značilnosti literarne kritike, ki je v osnovi publicistično besedilo, ki »opisuje, analizira, interpretira, uvršča in vrednoti« literaturo.

■ Rachel van Riel je v drugem delu literarnega torka v svojem predavanju z naslovom *Opening the book: Starting from the reader - a new approach to audience development* predstavila novo paradigmo, ki spreminja zaporedje pisatelj–založnik–distributer–knjižnica/knjižničar–bralca tako, da na prvo mesto postavi bralca, zato naj "investiramo" najprej vanj. V tem smislu se je potrebno (npr. kot knjižničar) najprej poglobiti v bralca kot človeka in ugotoviti, kako razmišlja, kaj čuti, kaj si želi, kaj potrebuje ... Nato je treba raziskati, zakaj, kako in kje ljudje berejo. Ob tem je potrebno v splošni javnosti preseči stereotipe o branju (češ gre za dolgočasno dejavnost) in predstaviti ter spodbujati branje kot atraktivno in ustvarjalno dejavnost.

bralskega okusa naših uporabnikov. Ob tem naj izpostavim še druge dejavnosti, s katerimi vzgajamo bralce: ena od teh so bralni klubi v vseh treh enotah Mestne knjižnice Grosuplje, ki promovirajo leposlovje, ki ga bralci ponavadi ne bi izbrali, na koncu pa se izkaže, da jih zahtevnejša dela pritegnejo in so dobro izhodišče najprej za samorefleksijo, potem pa tudi za izmenjavo mnenj na srečanjih klubov. Naj omenim še Portal *Dobreknjige.si*, ki predstavlja dober nabor kakovostnega leposlovja, katerega anotacije prispevamo knjižničarji: v enoti Ivančna Gorica s sodelavko svoje

anotacije tudi natisneva in predstaviva vsak v svojem fasciklu, kar je v pomoč marsikateremu bralcu pri izboru kakovostnega leposlovja. Preverjeno dobra ponudba (v večini naših knjižnic) je tudi izpostava knjig s portala *Dobreknjige.si* na posebni polici, npr. z napisom »Tudi te so dobre«. Najpomembnejša pa je bralna vzgoja mladega bralca od vrtca naprej: na urah pravljic in drugih bibliopedagoških dejavnostih, ki temeljijo na knjižni in knjižnični vzgoji; pomembno vlogo imajo starši (tudi s svojim bralnim zgledom), učitelji, šolski knjižničarji ipd. Naj

omenim samo še projekt *Rastem s knjigo*, ki ponuja kakovosten bralni izbor in nasploh spodbuja branje dobre mladinske literature.

Seveda imamo še precej dejavnosti, ki našim uporabnikom vseh starostnih skupin odpirajo drugačna bralna obzorja, a jih zaradi omejitve s prostorom tukaj ne morem navesti. Ob vsem povedanem naj dodam, da so prav gotovo še marsikateri neizkoriščene možnosti pri vzgoji bralcev in širjenju bralne kulture, a jih zaradi kadrovskih in finančnih omejitev ne moremo izvajati ...

Še beseda o ne(berljivosti) in dostopnosti kakovostnih del. Sploh ni nujno, da so le-ta težko berljiva: za primer takega dela je Harlamov navedel knjigo *Animal triste*. Take knjige dodatno spodbujajo bralce, da premagajo notranje ovire in predstave, ki dostikrat ne ustrezajo resnici. Ob tem se vedno bolj postavlja vprašanje, kako kakovostno leposlovje (ki je ponavadi dražje) narediti dostopno: eden od možnih knjigotrških prijemov so kakovostna dela v mehki vezavi - seveda je ob tem potrebna dobra promocija: tako založbe kot tudi avtorja, ki se zna promovirati (npr. Boštjan Gorenc Pižama: *Slovenski klasiki*).

Amazon in e-knjige

Vse pred tem povedano ima še toliko večjo težo v času, ko je branje knjig upadlo zaradi spleta. V zvezi s tem je bil izpostavljen tudi Amazon, ki bo v naslednjih letih omogočil branje na Kindlu tudi v slovenskem jeziku, kar bo povzročilo porast trga e-knjig. To bo pomenilo dodaten izziv

za knjižnice. Če bo bralec, ki posega zgolj po trivialni literaturi, na Amazonu kupil knjigo iz tega kakovostnega ranga, mu bo portal nadalje avtomatično ponudil le nezahtevno leposlovje. Zato bo vloga knjižničarjev še bolj pomembna. V interesu knjižnic je vsekakor, da pride uporabnik fizično v njihove prostore, kajti tam ima veliko večje možnosti, da bo (tudi prek svetovanja knjižničarjev) posegel po zahtevnejšem leposlovju.

Še zanimiva in aktualna misel ene od slušateljic: Ni pomembno le, da bereš - pomembno je tudi, kaj bereš. Izjava se je nanašala na mlade bralce (najstnike), za katere so knjižničarji in starši zadovoljni (če upoštevamo upad branja zaradi spleta, socialnih omrežij ipd.), da vsaj kaj berejo, pa ni pomembno, ali gre pri tem za kakovostno literaturo ali ne ... Vendar tudi mladih bralcev ne smemo podcenjevati ...

Za konec predstavitev 1. dela izobraževanja naj dodam še svojo misel, da nekateri bralci najbrž ne bodo nikoli brali zelo zahtevnega leposlovja. V sedanjem hitrem tempu življenja jim knjiga pomeni predvsem sprostitev in »odklop« in zato je z njihovega (vsaj trenutnega) vidika tudi trivialno leposlovje dobra izbira. Tako je tak bralni okus in izbor čisto legitimen. Precej uporabnikov pa ima v svojem repertoarju različno zahtevnost leposlovja, pri čemer berejo glede na počutje in razpoloženje: enkrat kakovostno leposlovje, za premor in sprostitev pa tudi kakšen trivialen roman, spet drugič dela na prehodu med obema stopnjama ... Čeprav moramo knjižničarji stremeti k ponujanju in promociji kakovostnega leposlovja, pa je vendarle dejstvo, da naše hrame kulture obiskujejo različni uporabniki, kar je konec koncev tudi posebno bogastvo ...

Rachel van Riel je v svojem predavanju izpostavila ugotovitve sodobnih nevroloških raziskav, ki jih mdr. uporabljajo trgovski centri pri postavitvi polic in artiklov. Natančno je ugotovljeno, kako se v trgovini giblje kupec, kam pogleda in kaj opazi, koliko časa uporabi za nakup. Vse te izsledke (in tudi tiste, ki izhajajo iz raziskav, narejene za uporabnike knjižnic) lahko s pridom

■ »Give me a Brake« – spletna ponudba knjig za »posebne prilikožnosti«, vir: splet.

uporabimo pri svojem delu v knjižnicah: pri razumevanju navad naših uporabnikov, pri postavitvi gradiva ipd. Dokazano je npr., da se obiskovalec knjižnic zadrži v prostoru med 5-10 minut (podatek sicer velja za Veliko Britanijo), da ponavadi izbira impulzivno (nima s seboj seznama knjig), da je velika verjetnost, da moški ne bo vprašal knjižničarke za nasvet, da je največ takih bralcev, ki želijo biti pri izbiri knjig avtonomni ipd. Zato se je potrebno tem bralcem približati na načine, ki bodo predstavljeni v nadaljevanju.

»Več izbire ne pomeni več sreče«

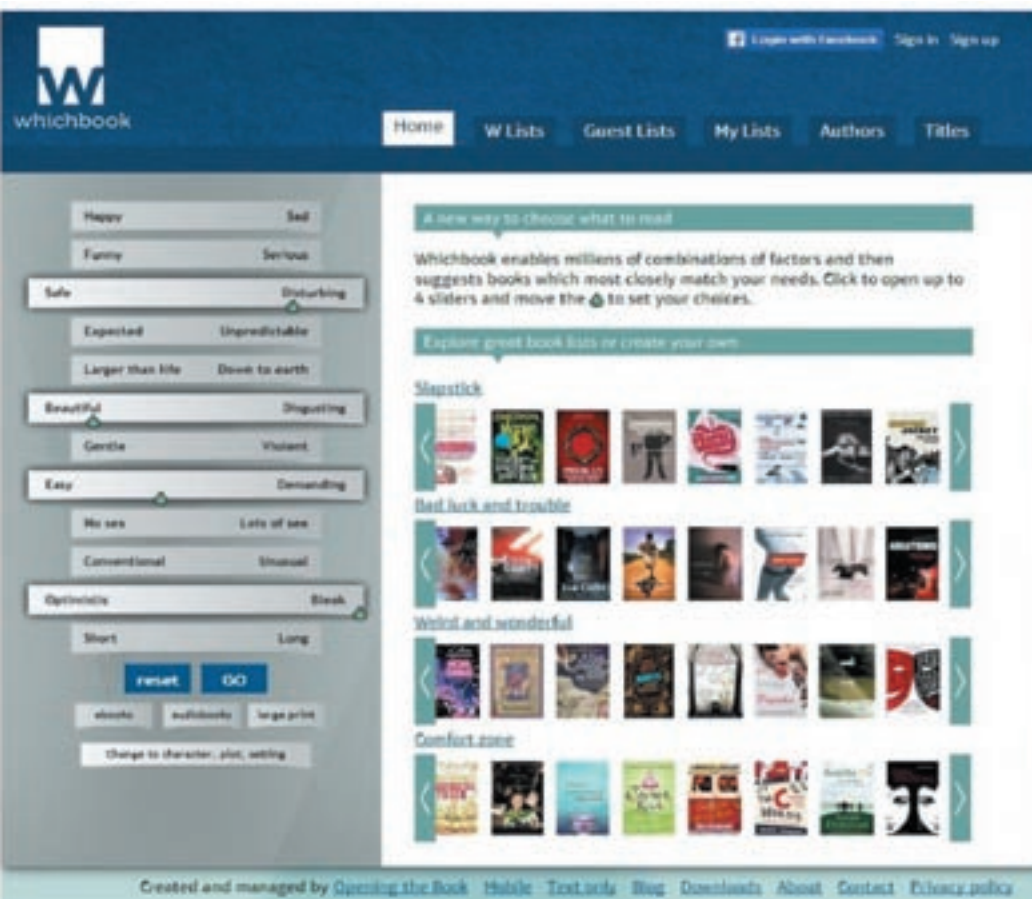
Če to splošno trditev prevedemo v jezik kupca: če ima ta na izbiro zelo veliko artiklov, bo kupil manj kot v primeru, če ima na izbiro manjše število izdelkov določene vrste. Predavateljica je navedla zanimiv primer prodajalca marmelade, ki je

prvi dan ponujal čez 20 okusov marmelad, naslednji dan pa dve tretjini manj. Izkazalo se je, da je bistveno več prodal, ko so imeli kupci manj izbire. To zakonitost potrjujejo številne raziskave in to je potrebno upoštevati tudi v knjižnici: tako pri bralnih seznamih kot tudi pri izboru izpostavljenih knjig na določeno temo, o čemer bo govor v nadaljevanju.

Kaj odvrča ljudi pri izboru gradiva v knjižnicah

Rachel van Riel je pokazala nekaj zgovornih fotografij, ki kažejo na dolgočasno in odbijajočo postavitev gradiva. Predvsem otroški in mladinski oddelki naj ne bi imeli kompliciranih legend oz. shem postavitve gradiva, saj se mladi bralci (sploh če te legende spremlja še nerazložna in monotona postavitev gradiva) v vsem tem ne znajdejo. Oddelki

■ Spletni knjižni portal Whichbook; vir: splet.

za mlade naj bi bili prijetni koticiki, ki spominjajo na sodobne otroške sobe. Tudi drugi oddelki naj bi bili zasnovani tako, da se v njih uporabnik dobro počuti. Naj ob tem dodam še svojo misel, da to samo potrjuje usmeritev, da naj bi bile moderne splošne knjižnice »dnevne sobe« nekega kraja, tretji prostor, v katerem si lahko obiskovalec vsaj malo oddahne od hitrega tempa življenja in si tako v miru izbere knjigo po svojem okusu, prelista časopis ali pa se sproščeno družijo z nekom, ki npr. tako kot on čaka na svojega otroka, ki je v knjižnici na uri pravljic.

“Dajte mi mir” ali odmik s knjigo v roki

Današnji čas je poln najrazličnejših obveznosti, ki ljudem ne dajo dihati. V tem kontekstu imamo knjižničarji veliko priložnost, da ljudem na pravi način

ponudimo knjige, ki jih odpeljejo stran od najrazličnejših ujetosti, ki so posledica sodobnega načina življenja. To lahko dosežemo s tem, da se našim uporabnikom (npr. iz postavitvijo knjig) približamo v njihovi trenutni življenjski situaciji. Če je nekdo naveličan vsakodnevne duhamorne dejavnosti (npr. stalnega likanja), ga bo razveselila ponudba knjig, ki ga bodo sprostile in mu nudile odmik od vsakodnevne rutine.

Predavateljica je (upoštevaje prej povedano) predstavila primere dobrih praks, mdr. postavitev neke vrste »knjigobežnic« v knjižnici na določeno temo (vezano npr. na trenutno počutje in potrebe uporabnika), pri čemer najdemo pot do bralca tudi z igro besed, ki sestavljajo napis zraven knjig: npr. Beri okoli sveta; Izgubi se s knjigo; Sanjave knjige; Kdo si želiš biti danes? ... Izbor

majhnega števila knjig (ne več kot 6 - kar deluje osvobajajoče, saj bralec ne trati moči z odločanjem) in zraven povedna in izvirna fotografija - vse to lahko uporabnika na sproščujoč in neobvezujoč način vodi do prave knjige v pravem trenutku. To se mi zdi zelo dober in svež način, kako lahko knjižničarji najdemo stik s tistimi uporabniki, ki nas zaradi takih in drugačnih razlogov ne vprašajo za knjižni svet, zato bomo s podobnimi “knjigobežnicami” poskusili tudi v naši knjižnici.

Bralec bralcu

Kot je bilo prej omenjeno, si vsi bralci ne želijo nasvetov knjižničarjev. Kot je omenila predavateljica, so uporabniki, ki nas vprašajo po dobri knjigi, v manjšini. Marsikdo raje za nasvet vpraša druge bralce, kar lahko potrdim iz lastne izkušnje “na terenu”. Razlogi za to so različni: nekateri se (s tem, da bi vprašali knjižničarja) ne želijo izpostaviti in lažje komunicirajo z obiskovalci, ki so takrat v knjižnici; drugim je bralni nasvet “souporabnika” knjižnice prepričljivejši; tretji ne poznajo naslovov in avtorjev knjig ipd. Zato so v porastu knjižnične storitve, ki omogočajo komunikacijo, ki temelji na relaciji bralec bralcu. Van Rielova je v zvezi s tem izpostavila bralne klube (v Veliki Britaniji jih je zelo veliko), v katerih si bralci “iz oči v oči” med seboj izmenjajo mnenja in tudi dobijo ideje za nadaljnje branje - vse to v sproščnem druženju, ki dodatno spodbuja ustvarjalno deljenje bralne izkušnje. Naj dodam, da so tudi v Sloveniji bralni klubi v porastu. Da je odziv na to ponudbo precejšen, lahko potrdim tudi glede na dobro obiskanost bralnih klubov v Mestni knjižnici Grosuplje.

Izviren primer (ki ga je navedla predavateljica), kako lahko bralci svetujejo dobro knjigo, je koledar, v katerem vsak mesec predstavljajo svoje priljubljene knjige. Drug primer tovrstne dobre prakse so neke vrste informativni listi (v fizični in spletni obliki), v katerih bralci predstavljajo svoje »bralne poslastice«: na začetku je fotografija naslovnice z osnovnimi podatki o knjigi, sledi kratka obnova, bralec komentira in motivacija za branje v smislu: če imaš določene navade, ti bo ta knjiga všeč ipd.

Ni pomembno le, da bereš - pomembno je tudi, kaj bereš.

Ob rob zgoraj zapisanemu naj (iz lastne izkušnje) dodam, da je potrebno svetovanje knjig prilagoditi glede na osebnostne lastnosti in potrebe uporabnika: nekateri radi vprašajo za nasvet knjižničarje, drugi se obrnejo na bralce, ki so takrat v knjižnici, tretji najdejo knjigo med pravkar vrnjenimi (ki jih odlagamo na voziček pri izposoji), četrtim so bolj prikladni spletni portali. Kot zanimivost: na vhodu pred knjižnico imamo posebno omaro z napisom Bralac podarja bralcu: tja ljudje prinašajo prebrane knjige oz. tiste, ki jih več ne potrebujejo, tako da je to še dodatna ponudba, ki marsikdaj prinese zanimive knjižne naslove. Seveda pa so tudi bralci, ki jim je enkrat všeč ena pot do knjige, naslednjič pa druga... Skratka: kolikor bralcev, toliko različnih navad, potreb, značajev... Tudi zato je delo v knjižnici tako pestro in dinamično.

Spletni knjižni portali

V Veliki Britaniji obstaja precej knjižnih portalov, ki jih večinoma oblikujejo bralci sami. Predavateljica je izpostavila portal »Whichbook«, ki ga je zasnoval in ga nadgrajuje »Opening the book«, knjižne predloge pa ustvarjajo bralci, ki morajo za vnašanje na portal obiskovati daljše izobraževanje, ki ga izvaja »Opening the book«. Uporabniški vmesnik (z različnimi iskalniki) je podoben kot pri portalu Dobreknjige.si in nudi zanimivo spletno izkušnjo pri iskanju knjig.

Tudi za mlade bralce obstaja veliko kakovostnih knjižnih portalov, med njimi je bil omenjen »Blind date« (»Zmenek na slepo«), ki po korakih vodi do izbire knjige - neke vrste zelo domišljen spletni bralni srečelov. Marsikdaj se zgodi, da je knjiga, ki se bralcu ponudi kot neke

■ Knjigobeznica na športno otroškem igrišču Gibi Gib, letni bazen Kranj (primer knjigobeznice, ki so jo zasnovali gorenjski knjižničarji). Vir: splet.

vrste »zadetek na loteriji«, tista prava. To opažamo tudi v naši knjižnici, ko vsako poletje pripravimo »vrečke presenečenja«, ki si jih uporabniki zelo radi izposojajo, tudi zato, ker se jim marsikdaj ponudi knjiga, ki jo na polici ne bi izbrali - jim pa odpre nova bralna obzorja. To je dober način (nevsiljive) ponudbe zahtevnejšega leposlovja, kar je ena od poti vzgoje bralcev in širjenja bralne kulture.

In nenazadnje: 6 principov, kako doseči spremembo:

1. Naredi nekaj, kar je realno izvedljivo (čeprav gre za majhno stvar).
2. Prevzemi pobudo (ne čakaj na boljše okoliščine, kot je npr. več finančnih sredstev ipd.)
3. Spoznaj, kaj motivira ljudi (da bodo pri spremembi prepoznali tudi svoje interese).

4. Pri uvajanju sprememb uporabi obstoječe strukture z zavedanjem, da imamo skupne cilje.
5. Misli strateško (vendar ne prevelikopotezno).
6. Ti si točka spremembe.

Glede na zgornje principe, ki jih je navedla van Rielova, smo slušatelji zapisali eno spremembo, ki jo bomo uvedli v naših knjižnicah. Izmenjali smo si zapisane ideje, da bi lahko drug drugega preverili, če res delamo na tem...

Vsekakor je ta literarni terek ponudil dobra izhodišča tako za razmišljanje kot tudi ideje, ki jih bomo lahko konkretizirali na svojih delovnih mestih. Smisel takih in podobnih izobraževanj je namreč v tem, da prinese dobre spremembe in pripomore k izboljšanju kakovosti knjižničnih storitev. ●

Viri:

- <https://www.facebook.com/groups/knjigobeznice/>
- <https://old.nuk.uni-lj.si/knjznicarskenovice/v2/podrobnostClanek.aspx?id=1106>
- <http://www.openingthebook.com/>
- <http://www.openingthebook.com/whichbook/>

Bralni nahrbtniki

Jerneja Gregorc
Koroška osrednja knjižnica dr. Franc Sušnik
jerneja.gregorc@rav.sik.si

Branje knjig je kot potovanje. Ko beremo, se tudi učimo novih besed, knjižnega jezika, bogatimo naš besedni zaklad in pridobivamo znanje o okolju, ki nas obkroža, o ljudeh in njihovi kulturi. Za učenje branja je pomembno, da se otroci naučijo učinkovito uporabljati vse oblike jezika - poslušanje, govorjenje, branje in pisanje.

V naši knjižnici se zavedamo, da učenje branja ni lahka naloga, poteka vseskozi, z veliko vaje, potrpežljivosti in ob pomoči drugih. Otroci pri učenju potrebujejo zanesljivo in spodbudno podporo tako staršev, šole in knjižnice.

Razvoj bralne kulture in pismenosti je eno izmed temeljnih kulturnih in izobraževalnih poslanstev splošnih knjižnic, zato smo v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika pripravili bralno posebnost. Prav posebne bralne nahrbtnike, ki so namenjeni prvošolcem, torej tistim, ki se brati šele učijo in nahrbtnike, ki so namenjeni otrokom z disleksijo in drugimi težavami branja in pisanja.

Večina otrok pri učenju branja in pisanja nima večjih težav, za nekatere otroke, dislektike, pa branje predstavlja precej zapleten miselni proces. Tako smo začeli s čisto novim, k otrokom usmerjenim načinom spoznavanja knjig in učenja branja. Disleksija spada med specifične učne težave in gre za motnjo branja in pisanja. To pomeni, da ti otroci v primerjavi z vrstniki berejo drugače, razmišljajo v slikah in ne v besedah, so bolj intuitivni, imajo bujnejšo domišljijo... Disleksija ni povezana z inteligentnostjo, kar dokazujejo mnogi znani dislektiki,

kot so Albert Einstein, Hans Christian Andersen in Leonardo da Vinci. Tudi med slovenskimi znanimi imeni najdemo precej dislektikov. Jurij Zrnec, Jerca Mrzel, Saša Pavček in Gojmir Lešnjak so le nekateri izmed njih.

Nahrtniki vsebujejo lažje berljive knjige in barvno bralno ravnilo, ki omogoča lahkotno branje in prehajanje iz vrstice v vrstico. Barva ima pogosto pomirjajoč učinek, kar tudi pomaga otroku, da lažje bere. Knjige so skrbno izbrane, pri tem smo sledili priporočilom za lažje berljivo gradivo Društva Bralna značka Slovenije. Označili smo jih s posebno oznako – rumeno piko. Tako gradivo lažje in hitreje najdemo na knjižnih policah.

Nahrtniki so ločeni po bralnih stopnjah. Dodan je tudi seznam strokovne literature na temo disleksije, ki bo staršem v veliko pomoč pri prepoznavanju težav. Predvsem je pomembno, da težave še dovolj zgodaj prepoznamo in poiščemo ustrezno pomoč. Težave ne izginejo same od sebe, običajno vztrajajo celo življenje. Lahko pa marsikaj naredimo že na začetku učenja branja, da zmanjšamo pojavljanje težav oz. se naučimo živeti z njimi. Rok izposoje nahrbtnikov je 3 tedne z možnostjo ponovnega podaljšanja.

Nahrtnike za začetne bralce sestavljajo knjige z malo teksta in veliko ilustracijami, slikopisi in druge knjige, ki so vezane na otrokov interes (avtomobili, princeske, živali...). To so knjige z velikimi tiskanimi črkami, ki spodbujajo otroka, da postane dober bralec. Nahrtnik je torej usmerjen k učenju branja od prepoznavanja črk do tekočega branja z razumevanjem. Tudi knjige, ki sestavljajo bralne nahrtnike za začetne bralce, so skrbno izbrane. Prepričani smo, da je le izvirna, vsebinsko kvalitetna, vizualno privlačna, pedagoško zasnovana in kulturno dragocena knjiga dovolj dobra knjiga za otroka. Zato smo pri izboru knjig za začetne bralce sledili znaku Zlata hruška, s katerim so tudi v naši knjižnici opremljene vse tiste knjige, ki izpolnjujejo pogoje za kvalitetno otroško in mladinsko knjigo. V nahrtniku se med knjigami skriva tudi risalni blok, v katerega lahko vsak otrok nariše risbico ali napiše svoje vtise. Ob koncu šolskega leta vse sodelujoče otroke povabimo na druženje in pravljичno uro, kjer tudi izžrebamo simpatične nagrade. Likovne izdelke razstavimo v Pionirski knjižnici Leopolda Suhodolčana in naših krajevnih knjižnicah.

Knjiga popelje otroka v svet domišljije, spodbuja kreativnost in ustvarjalnost, ga uči vztrajnosti, iznajdljivosti, ga spodbuja k radovednosti ter mu širi obzorja. Prepričani smo, da bodo otroci, ki se branja šele učijo in otroci z disleksijo ih drugimi težavami branja, s pomočjo naših bralnih nahrtnikov postali najboljši bralci in tako tudi redni obiskovalci knjižnice. ●

Pomen publikacij, pridobljenih z obveznim izvodom

Nataša Franko

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto
nataša.franko@nm.sik.si

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto

Obvezni izvod publikacij izvira iz Francije že vse od 16. stoletja. Njegov prvotni namen je bil cenzura tiska in je sprva igral pomembno vlogo pri nadzorovanju tiskanih vsebin, čez čas pa se je spremenil v oblikovanje in hranjenje nacionalne zbirke.

V Sloveniji je obvezne izvode publikacij pričela prejemati Licejska knjižnica že leta 1807, ko je bil izdan dvorni dekret, ki je določal dolžnost oddaje izvoda vsakega novega tiska javnim deželnim knjižnicam. To nalogo je pozneje prevzela nacionalna knjižnica. Leta 1944 je bil izdan slovenski odlok z naslovom Odlok o obveznem pošiljanju vseh publikacij (A. Kodrič-Dačić, 1997). Ker obvezni izvod omogoča dostop do informacij in s tem uresničevanje ene temeljnih človekovih pravic, so ga po 2. svetovni vojni pričele prejemati tudi osrednje območne knjižnice, ki so imele v tistem obdobju status študijske knjižnice. Novejše spremembe zakona o obveznem zakonu so določale, da so tiskarji dolžni pošiljati kot obvezni izvod vse tiskane izvode, ne glede na to, ali so sofinancirani s strani

države ali ne. Leta 1973 je stopil v veljavo Zakon o obveznem pošiljanju tiska, ki je določal, da morajo tudi tiskarji in založniki, ki imajo sedež v Sloveniji in tiskajo izven države, v NUK pošiljati izdane izvode. Po osamosvojitvi je bil leta 1993 sprejet nov zakon, ki je določal pošiljanje obveznih izvodov v NUK (Kisovec, 1997).

Zaradi družbenih in gospodarskih sprememb je prišlo do nejasne obravnave obveznega izvoda publikacij v več zakonih z različnih področij, poleg tega pa so se spremenili tudi nosilci, na katerih publikacije izhajajo, tako je Zakon o obveznem izvodu publikacij doživel zadnjo večjo spremembo leta 2006. V NUK-u so ob tej priložnosti izdali monografijo z naslovom Informacije za založnike, leta 2016, deset let po sprejetju zakona, pa so

pripravili brošuro z naslovom Objavljam, torej sem v NUK - 10 let Zakona o obveznem izvodu publikacij. Ob tem so izvedli več akcij, s katerimi so želeli vse akterje, ki se ukvarjajo z založništvom, z zakonom tudi seznaniti, saj kljub strožji zakonodaji in obveščanju knjižnice še vedno ne prejemajo vseh, predvsem domoznanskih publikacij.

Obvezni izvod publikacij v Knjižnici Mirana Jarca Novo mesto

Po letu 1945, ko je prišlo do razcveta tiskarske industrije, pa vse do razpada Jugoslavije, so takratne študijske knjižnice prejemale tudi publikacije iz bivših republik. Knjižnica Mirana Jarca je obvezni izvod pričela prejemati leta 1953, s čimer se je pričela graditi bogata zbirka novoustanovljene knjižnice, ki ni imela lastnega gradiva.

Skozi družbene spremembe in posledično spremenjene zakonodaje o obveznih izvodih publikacij pa je prišlo tudi do nihanj v prejetem številu le-teh. Predvsem je zadnja leta opaziti upadanje prejetega števila monografskih publikacij.

V letu 2010 je knjižnica prejela 3.320 enot knjižničnega gradiva, pridobljenega z obveznim izvodom, leta 2013 2.498 in leta 2016 le še 2.068 enot. Iz preglednice je razvidno, da število prejetih izvodov, pridobljenih z obveznim izvodom, zelo pada. Tako je knjižnica v letu 2016 prejela za 1.252 manj naslovov kot leta 2010, od tega 1.126 monografskih in 126 naslovov serijskih publikacij. Glede na interval

■ Število publikacij, prejetih z obveznim izvodom, od leta 2010 do leta 2016. Vir: Center za razvoj knjižnic.

Leto	Monografske pub./brošure	Serijske publikacije	skupaj
2010	2.515	805	3.320
2011	1.945	898	2.843
2012	2.220	761	2.981
2013	1.753	745	2.498
2014	1.872	658	2.530
2015	1.699	668	2.367
2016	1.389	679	2.068

zmanjševanja z obveznim izvodom prejetega gradiva v knjižnici razlogov za upad prejetih izvodov ne moremo pripisati gospodarski krizi, ki se je začela leta 2008 in se sedaj počasi zaključuje, ali celo spremembi Zakona o obveznem izvodu, ki je stopil v veljavo leta 2009.

Če je knjižnica v preteklosti tudi z obveznim izvodom gradila knjižnično zbirko, ker je bila šele v ustanavljanju, pa danes obvezni izvod za osrednjo območno knjižnico, kot je Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, pomeni nekaj popolnoma drugega. Obvezni izvod poleg leposlovnih publikacij vsebuje tudi publikacije, ki jih izdajajo izobraževalne in raziskovalne ustanove ter državni uradi, ki so financirani oz. sofinancirani iz javnih finančnih sredstev.

Primeri naslovov gradiva, prejetih z obveznim izvodom:

Monografije:

- NIKIČ R., Celostna prometna strategija občine Metlika: trajnostne

prometne rešitve za kakovostno bivanje in gospodarski razcvet, 2017.

- OVREDNOTENJE izpustov iz NEK in primerjava z meritvami v okolju – stanje pred polnitvijo akumulacijskega jezera za HE Brežice [avtorji Matjaž Stepišnik ... [et al.], 2017.

Serijske publikacije:

- Šolski razgledi
- Zdravniški vestnik
- Dolenjski list
- Elektrotehniški vestnik

Omenjeno gradivo v knjižnici trajno hranijo, s poudarkom na domoznanskem, študijskem in raziskovalnem gradivu.

Literatura:

- Kodrič-Dačič, E. (1997). ZAPISI za prihodnost: 190 let obveznega izvoda tiska na Slovenskem. E. Kodrič-Dačič ... et al. (ur.), 190 let obveznega izvoda tiska na Slovenskem (str. 7-10). Ljubljana: NUK.
- Kisovec, D. (1997). ZAPISI za prihodnost: 190 let obveznega izvoda tiska na Slovenskem. E. Kodrič-Dačič ... et al. (ur.), Slovenski obvezni izvod v obdobju 1991-1996 (str. 21-35). Ljubljana: NUK.
- Kisovec Trček, D., Kanič, A., Kalčič, D. (2006). Informacije za založnike (str. 5-13). Ljubljana: NUK.
- Obvezni izvod publikacij (2003). H. Fortuna (ur). NUK: Ljubljana.
- Objavljam, torej sem v NUK: 10 let Zakona o obveznem izvodu publikacij (2016). I. Eiselt ... et al. (av) Ljubljana: NUK.

■ Izbor monografij in serijskih publikacij, prejetih z obveznim izvodom.

Obvezni izvod je eden od najučinkovitejših načinov razširjanja javno financiranih publikacij pri nas, saj se na ta način širi in povezuje znanje z vseh področij, tako na državnem kot tudi lokalnem nivoju. Prejemanje obveznega izvoda v osrednjih območnih knjižnicah, kot je Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, je dragocena dodana vrednost, ki daje knjižničarjem slutiti, v katero smer gre razvoj na nacionalni in lokalni ravni, saj se v tem gradivu nahajajo pomembne in zanesljive informacije, ki jih lahko ponudijo uporabnikom. ●

O prvotiskih, knjižnih slikarjih in lepoti knjige

Tomaž Bester

Narodna in univerzitetna knjižnica
tomaz.bester@nuk.uni-lj.si

Črna umetnost v barvah, knjiga in razstava

Katalogi slovenskih knjižnic in police knjižnih navdušencev so se pred kratkim obogatile z novo monografijo, v kateri se je pokazalo odlično interdisciplinarno sodelovanje med kolegi bibliotekarji v NUK in zunanjimi sodelavci.

Gre za knjigo *Črna umetnost v barvah*, dvojezično slovensko-angleško pripoved o prvotiskih, upodobitvah v prvotiskih Narodne in univerzitetne knjižnice ter knjižnih eksponatih z istoimenske razstave. **Predstavlja najnovejšo študijo zbirke prvotiskov Narodne in univerzitetne knjižnice z vidika njenih splošnih značilnosti, obsega, datacije, provenienc, vsebine ter likovnega okrasja.** Pomembna je tudi za širše razumevanje razvoja tiskarstva v 15. stoletju ter zgodovine Narodne in univerzitetne knjižnice. Avtorji knjige **ddr. Nataša Golob**, priznana slovenska umetnostna zgodovinarica in pedagoginja, **dr. Sonja Svolfšak** in **mag. Marijan Rupert** iz Zbirke rokopisov, redkih in starih tiskov NUK, so v besede ujeli najpomembnejša dejstva, ki se dotikajo tako obćih informacij o prvotiskih kot tudi povsem specifićnih lastnosti, ki se nanašajo na zbirko inkunabul v NUK. Knjiga bo svoje bralce zato našla v širokem razponu ljubiteljskih bibliofilov in vseh, ki se profesionalno ukvarjajo z zgodovino knjige ter zbirkami starih tiskov v Sloveniji. Seveda pa knjiga, ki se ukvarja s prvotiski in njih nesporno revolucijo v kulturni zgodovini ćloveštva, nujno ne more ostati v svojih prvotno zaćrtanih okvirih, kajti odmev pomena, ki ga prvotiski s svojim sporoćilom prinašajo, je velikianski. In zato je potrebno znanstveno ukvarjanje na tem podroćju posebej izpostaviti; zato je potrebno zapisati tudi nekaj besed o knjigi, ki spremlja istoimensko **razstavo, ki bo do 22. septembra na ogled v NUK.**

Konec 15. stoletja je rokopisna knjiga postala objekt posebne veljave in prestiža, **tiskana knjiga pa je prišla v šole, mesta, postala je tržna uspešnica, pocenila in pospešila je prenos znanja in informacij ter postala znanilka nove bralne kulture in dostopnejšega znanja.** Čas prvotiskov je čas prehoda v novi vek, čas tik pred protestantsko reformacijo. Svet po izumu tiska ni bil nikdar več takšen kot poprej.

Knjigo mimo uvodnega nagovora ravnateljice NUK, Martine Rozman Salobir, sestavljajo štiri poglavja: *Kratka predstavitev zbirke prvotiskov NUK*, *Sprehodi s knjigo v roki*, *Naslikane in natisnjene podobe v prvotiskih* in *Katalog*. Prvi trije bralca oskrbijo z osnovnim vpogledom v temo. Zadnje poglavje, *Katalog*, pa je sistematićni pregled gradiva z bogatimi informacijami o prvotiskih, ki so na ogled na aktualni razstavi v NUK.

Zbirka prvotiskov v NUK je najvećja slovenska zbirka prvotiskov, ki v sebi skriva – tako kot mnoge posebne zbirke – povsem svoje in zanimive zgodbe. Ta zbirka šteje skoraj **500 razlićnih izdaj prvotiskov**, torej knjig, ki so jih natisnili **do konca leta 1500**. Za oris zbirke je v knjigi poskrbela soavtorica razstave, dr. Sonja Svolfšak, ki se najprej dotakne časovnih okvirjev, kjer izvemo, da je glavnina inkunabul v NUK nastala v osemdesetih in devetdesetih letih 15. stoletja. Izvemo tudi, da je bilo najveć natisnjenih v Benetkah, nato v Rimu, Milanu, Bologni itn. V licejsko knjižnico, predhodnico NUK, so prihajale že na

samem zaćetku: štiri prvotiski so bili del preostanka zbirke leta 1773 pogorelega jezuitskega kolegija, v naslednjih letih so se zvrstile nove pridobitve, zvećine iz samostanskih in drugih cerkvenih krogov. Monografija ponudi natanćen popis provinienć posameznih del. Med tistimi, ki ne vsebujejo nobenih znamenj nekdanjega lastništva, je tudi edini znani izvod baselskega mirovnega sporazuma z dne 22. septembra 1499. *Sprehodi s knjigo v roki*, avtorjev mag. Marijana Ruperta in ddr. Nataše Golob,

ponudijo še malce drugaćen uvid v razvoj in usode prvotiskov. Vloga inkunabul je bila prelomnega znaćaja. Vsekakor

recimo ne gre zanemariti ekonomske plati, po kateri so knjižni izdelki s tiskom postali cenovno mnogo bolj dostopni, hkrati pa so pomenili začetek konca prevlade rokopisnih izdelkov. Nekateri v rokopisni obliki niso bile več potrebne. Najprej pomislimo na Biblijo, ki je bila zaradi obsežnosti predraga, da bi si posamezniki lahko privoščili prepis; od okoli 1480 so rokopisne Biblije redkost (str. 38). Avtorja se dotakneta preteklih raziskovalcev prvotiskov, med njimi je nujna omemba predhodnih raziskovalcev Berčiča in Simonitija, še posebno pa **Alfonza Gspana**, ki je inkunabulum posvetil več let raziskav in v našem okolju predstavlja pionirski mejnik na področju sistematičnega popisovanja prvotiskov. Gspan je poskrbel tudi za vsebinske orise zbirk in jasno je, da se večina ohranjenih del ukvarja s svetopisemskimi in liturgičnimi vsebinami. V teh se pojavljajo

■ Johannes Crispus de Montibus, Institutionum tituli de heredibus et gradibus cum arbore (Benetke: Johann Hamann, 19. oktober 1490), Ti 16066

Svet inkunabul je vsekakor vabljev in zanimiv, obenem pa prava paša za oči, ki odkriva mnogo več, kot se zdi na prvi pogled.

upodobitve, ki imajo svojstveno žanrsko vlogo: od rahljanja bralne izkušnje natisnjenih besedil do moralnega pouka in ponudbe razmisleka, kot *freske v cerkvah* (str. 43). Osrednji motiv v krščanski ikonografiji je nedvomno križanje.

Mimo teh prevladujočih motivov pa so posebno zanimive tudi sheme oz. strukture miselnih vzorcev, postavljenih v ustrezne medsebojne povezave, ki so bralcu pomagale k razumevanju. Tako avtorja izpostavljata tudi izjemnost **sheme osnovnega debla, ki se širi v veje in vejice, Izidorja iz Sevilje (1483)**, in ki jo najdemo v vsakovrstnih delih prava, filozofije, zgodovine idr. Tu so tudi trije zvezki Avicennovih del Kanon medicine, ki sicer ilustracij nimajo, imajo pa zanimive avtografe (lastnoročne rokopisne zapise); izjemno zanimivo slikarsko okrasje spisa Johannes Mesueja in matematični priročniki Johannes Widmanna, kjer vsako matematično operacijo spremlja opis in prikaz postopka. Med literarnimi vsebinami ne gre zanemariti omembe avtorjev iz časa Rima: Cezarja, Katula, Cicera, Juvenala, Terencija idr. V vseh teh prvotiskih iz NUK se najdejo detajli, ki pričajo o priljubljeni motiviki časa, iz katerega prihajajo mojstri knjižni slikarji. Časa, ki je, kot smo omenili, v več ozirih prelomen.

Sledi poglavje ddr. Nataše Golob, *Naslikane in natisnjene podobe v prvotiskih*, v katerem se avtorica natančno spusti v opis in interpretacijo podob in okrasja inkunabul. Še prej pa izpelje oris okoliščin, ki so spremljale razvoj prvotiskov. Ti so prevzeli veliko prvin od rokopisov, opisane pa so tudi **posebnosti, ki so jih prinesle tiskane knjige:** platnice iz kartona; v tisku zapis črk ni več odvisen od posameznika, ki knjigo prepisuje; naslovnice - tiskanje avtorjevega imena in naslova knjige na liste

pred besedilom in vse bolj uveljavljena vloga kolofona. Avtorica v vseh pogledih **smelo kontrastira odsihmalni tiskarski novum z dosedajšjo rokopisno tradicijo.** Prav tako pa bralca nagiba k premisleku tudi o današnji proizvodnji knjig. Ob prvotiskih so na tržišče namreč pošiljali zvečine knjižne bloke z besedilom brez vsakega slikarskega dodatka, ti so bili prepuščeni odločitvam kupca. Današnja praksa izgotovljenih knjižnih del je bila v tistem obdobju tvegana in redka poteza. Iniciale, obrobe, okrasje in drugo je v svoji neponovljivosti izkaz tega, da je potrebno **vsako knjigo prvotiskov obravnavati kot ločeno zgodbo.** Svet inkunabul je vsekakor vabljev in zanimiv, obenem pa prava paša za oči, ki odkriva mnogo več, kot se zdi na prvi pogled.

Monografijo zaokrožuje *kataložni pregled petnajstih prvotiskov*, ki jih hrani NUK in so večinoma postavljeni na ogled na razstavi Črna umetnost v barvah. Gre za izjemno lepe primerke, ki – vsak na svoj način – konkretizirajo tisto, kar je bilo opisano na prejšnjih straneh. Vsakemu delu pripadajoči paragrafi odredijo njegovo mesto v zgodovini prvotiskov, s podrobnimi opisi knjižnih slikarjev in avtorstvom tiska, lesorezov in umetnikov knjižnih slikarjev, nenazadnje tudi z (ne)srečnimi peripetijami, ki so se jim zgodile.

Zaradi tega naj bo ta prispevek vabilo k obojemu: k **ogledu čudovite razstave mojstrovin**, štirinajstih prvotiskov v Razstavni dvorani NUK in k branju nič manj **mojstrske monografije, ki ponuja zaokroženo znanje** o premalokrat obravnavanem revolucionarnem obdobju v zgodovini knjige, tiska, umetnostne zgodovine, pisne kulturne dediščine in razvoja človeštva v najširšem smislu. Takšna knjiga je v našem prostoru neprecenljiva. ●

Nada Čučnik Majcen – 80 let

Mira Lebez

Centralna tehniška knjižnica
mira.lebez@ctk.uni-lj.si

Ga. Majcen, dovolite mi, da vam ob okrogli obletnici še enkrat prav prisrčno čestitam. Glede na to, da vas poznam kot zelo aktivno, delavno in dinamično osebo na mnogih področjih, vas je kar težko na kratko predstaviti. Prosim da najprej poveste kaj o mladosti in šolanju.

Seveda. Rojena sem bila slovenskim staršem v Sarajevu. Tam sem hodila tudi v osnovno šolo in gimnazijo. Po tem pa sem želela nadaljevati študij v Beogradu.

Ampak študij ste končali v Ljubljani, če se ne motim.

Res je. Oče je predlagal da grem za eno leto študirat v Ljubljano, po tem pa, če mi ne bo všeč, bom lahko šla v Beograd. Ampak ostala sem v Ljubljani in na FNT končala študij kemije, anorganska smer. Po študiju sem se zaposlila na IJS. Tam sem ostala tri leta na Oddelku za nuklearna goriva, ki je sodeloval tudi pri odpiranju Rudnika urana Žirovski vrh.

Vendar tam niste ostali.

V tem času je bilo odprto mesto asistenta za anorgansko kemijo na FNT Montanistika. Kot asistentka za anorgansko kemijo sem do leta 1970 službovala na Oddelku za montanistiko. Seveda je bilo akademsko delo povezano s podiplomskim študijem in raziskovalnimi projekti, kar je zahtevalo veliko dodatnih prostovoljnih ur dela na fakulteti. Po desetih letih dela v akademskem okolju sem želela posvetiti več pozornosti možu in sinovoma, zaradi tega sem se zaposlila v laboratoriju Carinarnice Ljubljana kot analitik in opravila v Beogradu tudi zelo zahteven zvezni carinski izpit. Delo je bilo pestro in zanimivo, vendar sem se po petih letih odločila, da bom delala na področju kulture. Leta 1975 sem prevzela mesto vodje Sektorja za konservacijo in restavracijo knjižničnega

in grafičnega gradiva v Muzeju ljudske revolucije Slovenije, danes Muzeju novejše zgodovine.

Edini v Sloveniji smo opravljali konservatorska dela za muzeje, arhive in galerije SRS. Svoje delo sem usmerjala predvsem v razvoj metod konservacije in restavracije gradiva, se pri tem povezovala tudi z Inštitutom za celulozo in papir v Ljubljani in vključevala v raziskovalno dejavnost na področju razvijanja metod konservacije in ugotavljanja starosti papirja. Poleg tega sem v okviru tečajev, ki jih je prirejala NUK kot pripravo na strokovne izpite za pridobitev nazivov iz knjižničarske stroke, predavala predmet Zaščita knjižničnega gradiva. Od leta 1978 sem bila tudi članica izpitne komisije za priznavanje strokovne kvalifikacije za muzealce, arhiviste in bibliotekarje na področju zaščite in konservacije gradiva, ki predstavlja premično kulturno dediščino. Od leta 1978 do 1982 sem na Pedagoški akademiji predavala predmet Zaščita knjižničnega gradiva.

Leta 1980 se je celotna dejavnost preselila v Arhiv SRS. Kot soustvarjalka Sektorja za konservacijo in restavracijo premične kulturne dediščine v Arhivu SRS sem se ukvarjala s pravilnim shranjevanjem in zaščito dragocenega arhivskega gradiva, tako v SRS, kot tudi v SFRJ. Svoje znanje sem nenehno izpopolnjevala in ga tudi prenašala na mlajše sodelavce. Pripravila sem priročnik o zaščiti in konservaciji knjižničnega in arhivskega gradiva z naslovom *Zapis v čas – osnove varovanja in konserviranja knjižničnega in arhivskega gradiva*, ki je izšel leta 1996.

Kako to, da ste se odločili zapustiti Arhiv, kjer ste opravljali visoko strokovno delo in odšli v Centralno tehniško knjižnico (CTK), na funkcijo, ki je predvsem vodstvena?

Tedanja ravnateljica CTK, Mara Šlajpah

je bila seznanjena z mojim delom in ko je leta 1982 nameravala iti v pokoj, me je poklicala in vprašala če bi bila pripravljena prevzeti vodenje CTK. Po dolgem premisleku sem ji odgovorila pritrdilno, vpeljala me je v delo in ko se je upokojila, sem prevzela vodenje CTK kot poslovna in strokovna ravnateljica.

Ja, in tam sem vas spoznala tudi jaz, ko sem se leta 1987 kot informatik zaposlila v CTK.

Ko sem prevzela vodenje CTK maja 1983, sem kmalu ugotovila, da me čaka nešteto problemov in nerealiziranih nalog, ki so se kopičile in ostale nerešene od same ustanovitve knjižnice v letu 1949 naprej, predvsem pa je knjižnico pestila zelo huda prostorska stiska in upokojitve cele generacije bibliotekarskih strokovnjakov, ki so z veliko energije in zanosa ustvarili in razvijali inovativno knjižnico. V času mojega prihoda tudi finančna in politična podpora knjižnici ni bila več tako samoumevna kot leta 1949. Zanimivo je dejstvo, da je šel strokovni razvoj hitro naprej zaradi velikih potreb vseh uporabnikov in truda bibliotekarskih zanesenjakov, ki so prenašali dobre prakse iz tujine. Poskrbeti je bilo potrebno za nove mlade strokovne sodelavce, pri čemer je bilo ključno medsebojno sodelovanje, razumevanje povezovanja in razvoja bibliotekarske stroke in informacijsko - dokumentacijske dejavnosti v inovativni knjižnici.

Zato sem se najprej ukvarjala z reorganizacijo dejavnosti knjižnice z upoštevanjem novih zahtev informacijske družbe, uvajali smo nove oblike in metode dela, tako v knjižničarski, kot tudi informacijsko - dokumentacijski dejavnosti, da bi lahko hitreje posredovali informacije uporabnikom. S sodelavci smo zasnovali idejno rešitev za računalniško podprt sistem, s katerim

smo začeli avtomatizirati knjižničarsko in informacijsko dejavnost v CTK. Ob mojem prevzemu vodenja leta 1983, je CTK že opravljala funkcijo osrednje univerzitetne tehniške knjižnice, tako za uporabnike z Univerze, kot tudi iz gospodarstva, od katerih je bilo zelo veliko povezanih v posebni obliki medsebojnega sodelovanja, imenovani kolektivno članstvo. V tem času se je CTK učinkovito povezovala z drugimi tehniškimi visokošolskimi in specialnimi knjižnicami v Sloveniji. Imela je informacijsko-dokumentacijski center INDOK za področja tehnike in naravoslovja in bila nosilka Specializiranega informacijskega centra za graditeljstvo. V letu 1983 je bila ustanovljena Sekcija za specialne knjižnice in ker je bila CTK tesno povezana s specialnimi knjižnicami v Sloveniji, je postala CTK sedež nove Sekcije za specialne knjižnice. Zaradi omejenega uvoza tuje literature se je hitro povečevala medknjižnična izposoja dokumentov iz tujine. Vse to je prispevalo k razvoju enotnega knjižnično

informacijskega sistema v Sloveniji in Jugoslaviji in vključevanja v vzajemni katalog COBISS. To obdobje sovпада z začetki avtomatizacije v knjižnični dejavnosti, tudi v CTK, kar je omogočilo da smo lahko začeli razmišljati o širjenju informacijske dejavnosti v okviru INDOK oddelka. CTK se je začela preobrazati iz klasične knjižnice, v kateri je bil center dejavnosti nabava in obdelava knjižničnega gradiva, v moderno knjižnico, bistveno bolj prijazno uporabnikom, ki poleg knjižničnega gradiva ponuja svojim uporabnikom še pomoč pri iskanju informacij in uporabi informacijskih virov. V letu 1987 smo pridobili za to še nekaj osebnih računalnikov. Edinstvena ponudba knjižnice ne samo v slovenskem, ampak tudi v jugoslovanskem merilu, je bila obsežna zbirke domačih in tujih standardov ter mednarodnih standardov ISO v Oddelku za standarde in patente. CTK je bila vključena v Sistem znanstvenih in tehnoloških informacij Jugoslavije in s sodelavci smo se udeležili številnih posvetovanj, doma in v tujini ter objavili vrsto strokovnih prispevkov, tudi v okviru tujih strokovnih združenj IATUL in IFLA. Leta 1989 pa je CTK v Sloveniji organizirala 13. IATUL konferenco. V okviru Sekcije za specialne knjižnice je nastal osnutek *Slovenskih standardov za specialne knjižnice*. Poleg tega smo izdali še več drugih strokovnih publikacij, kot npr. slovensko skrajšano izdajo UDK tablic, *Vodnik po specialnih knjižnicah in INDOK službah v SR Sloveniji, Katalog serijskih publikacij*. Ob tako razvejani knjižnično-informacijski dejavnosti je postala prostorska stiska faktor, ki je močno zaviral nadaljnji razvoj knjižnice. Da bi se razvoj nemoteno nadaljeval je bilo nujno pridobiti nove, večje prostore, zato sem že takoj po prihodu v CTK ponovno pričela z akcijo pridobivanja finančnih sredstev za zidavo nove stavbe. S temi aktivnostmi je začela že v 70.-tih letih moja predhodnica prof. Mara Šlajpah, ki pa kljub prizadevanju ni uspela, da bi z zidavo tudi dejansko začeli. Leta 1985 je bil ustanovljen Odbor za razvoj CTK, katerega naloga je bila priskrbiti dodatna sredstva za razvoj CTK in gradnja nove stavbe in upali smo, da se bo gradnja lahko kmalu začela. S sodelavci smo v letu

1989 tudi pripravili Programske osnove za novo CTK. Žal, kljub vsem naporom, do gradnje nove stavbe ni prišlo.

Pod vašim vodstvom je strokovno delo v CTK res dobilo še dodaten zagon. Zato se ni čuditi, da ste dobili tudi dve priznanji za izredne uspehe na področju bibliotekarstva v Sloveniji in predvsem specialnega bibliotekarstva na področju tehnike in prirodoslovnih ved ter za aktivnosti na področju varstva premične kulturne dediščine (Čopova diploma leta 1990) in častni znak svobode Republike Slovenije za organizacijsko in strokovno delo pri uvajanju knjižničarstva in varstva premične dediščine, s katerim vas je odlikoval predsednik RS gospod Milan Kučan. Morda bi spregovorili še malo o tem, kaj delate sedaj? Kolikor vam ste napisali knjigo, hodite v hribe, potujete....

Po upokojitvi sem se odločila za nadaljevanje raziskovalnega in arhivskega dela na področju specialnega bibliotekarstva in varstva premične kulturne dediščine. Dokler mi bo zdravje dovoljevalo bom ostala aktivna. Dobro se zavedam minljivosti, vendar mi je izobraževanje in izpopolnjevanje še vedno v veselje. Rada hodim v hribe, fotografiram že od 15. leta, raziskujem družinske korenine, opravih kakšno arhivsko poizvedbo in raziskavo, hodim na tematska potovanja.

Pišem tudi nostalgичne spomine na CTK v obdobju 1949 – 1990. V tistih časih je bil svet črno-bel, danes je pisan, zato bi rada osvetlila vlogo CTK z današnjega zornega kota.

V veselje mi je da sem uspela napisati tudi kuharsko knjigo z recepti mojih učiteljic. Danes sem ponosna na prehojeno pot in zadovoljna da sem sodelovala pri razvoju knjižničarstva v Sloveniji ter tako pomagala pri ustvarjanju boljšega jutri naše družbe.

Še enkrat prisrčne čestitke k jubileju in želim vam, da bi še dolgo uživali v teh konjičkih. ●

OB MEDNARODNEM DNEVU PISMENOSTI 2017
 Bralno društvo Slovenije organizira
12. strokovni posvet
E-GRADIVA KOT BLIŽNJICA DO USPEHA?
 Gimnazija Bežigrad, Peričeva 4, Ljubljana
 Petek, 8. septembra 2017

Vabilo na posvetovanje

Bralno društvo Slovenije bo **mednarodni dan pismenosti 2017** obeležilo s strokovnim posvetom, ki bo **8. septembra** potekal na Gimnaziji Bežigrad v Ljubljani. Tema letošnjega posveta **E-gradiva kot bližnjica do uspeha?** omogoča nadaljevanje razpravljanj, ki jih je Bralno društvo Slovenije spodbudilo že pred leti, ko so bila posvetovanja namenjena različnim (novim) branjem. Vabilu k sodelovanju so se odzvali številni priznani strokovnjaki, ki bodo predstavljali izsledke svojih preučevanj in raziskav omenjenega področja, predstavljeni pa bodo tudi nekateri dobri primeri iz prakse. Posvetovanje bo odprlo **kritičen pogled na e-gradiva**; znova se bomo spraševali tudi o linearnem in digitalnem branju ter o učinkih le-tega na pouk in na bralca.

Lepo vabljeni **založniki, strokovni delavci v izobraževanju, knjižničarji** in vsi, ki vas zanima ta tematika!

Več informacij o posvetu in prijavnico lahko najdete v priponki ali na: www.bralno-drustvo.si.

Ob posvetu po potekal tudi **spremljevalni program v sodelovanju z Vodnikovo domačijo, Hišo branja, pisanja in pripovedovanja**.

V **četrtek, 7. septembra, ob 19h** vabljeni na pogovor z gosti *Zakaj nam ne sme biti vseeno, če beremo ali ne*.

V **nedeljo, 10. septembra, ob 11h** pa lepo vabimo otroke in njihove starše na uvodno srečanje nove sezone nedeljskega otroškega programa na Vodnikovi domačiji *Knjiga na odru – dogodek za otroke in pogovor za starše o pomembnosti branja*.

Soorganizator posveta: Zbornica knjižnih založnikov in knjigotržcev.

Posvet sofinancira Javna agencija za knjigo RS.

Program posvetovanja

Petek, 8. septembra 2017

- 08.30–09.00 Registracija udeležencev
 09.00–09.15 **mag. Savina Zwitter**: Pozdravni nagovor, poslanica in uvodne misli ob programu posvetovanja
 09.15–09.30 **Aleš Novak**: *Skrb Javne agencije RS za knjigo v tiskani in elektronski obliki*
 09.30–10.05 **dr. Miha Kovač**: *Kaj se o branju lahko naučimo iz bralnih in založniških statistik?*
 10.05–10.40 **dr. Miran Hladnik**: *Od branja k pisanju*
 10.40–10.55 Odmor
 10.55–11.30 **dr. Sonja Pečjak**: *Psihološka perspektiva učenja iz elektronskih vs. tiskanih gradiv*
 11.30–12.05 **dr. Urška Perenič**: *Še vedno na »prehodu« med Gutenbergovo galaksijo in galaksijo spletne interaktivnosti*
 12.05–12.25 **dr. Petra Javrh**: *V digitalnem svetu beremo drugače*
 12.25–12.55 **Občni zbor BDS** (za člane BDS)
 12.55–14.00 Odmor za kosilo
 14.00–14.20 **dr. Fani Nolimal**: *Osmišljena raba IKT, razvoj digitalnih kompetenc, temeljnih in višjih ravni bralne pismenosti – vpogled skozi projekte Zavoda RS za šolstvo*
 14.20–14.40 **mag. Alenka Kepic Mohar**: *Branje s tiskanih in elektronskih virov – Tiskana in elektronska učna gradiva na Mladinski knjigi Založbi*
 14.40–14.55 **Matic Razpet**: *Biblos*
 14.55–15.10 Odmor
 14.10–15.25 **dr. Silva Novljan, Dušan Sterle, Katarina Černe**: *Tiskani in elektronski viri med slepimi, slabovidnimi in osebam z motnjami vida*
 15.25–15.40 **Gregor Škrj**: *Izkušnje in praktični primeri učenja ter poučevanja z e-gradivi na OŠ Prule*
 15.40–15.55 **mag. Katja Lah Majkić**: *Uporaba e-gradiv pri pouku slovenščine*
 15.55–16.10 **mag. Savina Zwitter**: *Nekaj opažanj iz šolske prakse*
 16.10–16.50 **Sklepna diskusija**
 Moderatorka posveta: mag. Savina Zwitter

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV
SLOVENIJE

POVABILO K SODELOVANJU

V sodobnem obilju informacij se zdijo knjižnice odveč. V uredništvu revije Knjižnica menimo drugače - prav zaradi številnih in hitro dostopnih informacij uporabniki knjižnice potrebujejo še veliko bolj kot v preteklosti. Naloga knjižnic ni samo zagotavljanje verodostojnih virov informacij, ampak tudi usposabljanje za samostojno iskanje in odgovorno rabo informacij, ki vključuje tudi kritični odnos in sposobnost vrednotenja. Informacijska pismenost tako postaja čedalje bolj aktualna tema in odgovornost knjižnic ter knjižničarjev.

Z namenom, da bi spodbudili razvoj področja in prikazali dosežke knjižnic in drugih organizacij oziroma posameznikov, ki delujejo na tem področju, smo se v uredništvu odločili, da pripravimo tematsko številko revije Knjižnica na temo **informacijske pismenosti** tako s teoretičnega kot s praktičnega vidika.

Vabimo vas, da pripravite prispevke na naslednje teme:

- pregled dosežkov zadnjih 10 let v slovenskem prostoru (teoretsko, praktično in sistemsko polje);
- definicije, sorodnosti in razlike: informacijska pismenost, digitalna pismenost, računalniška pismenost, medijska pismenost, bralna pismenost, meta pismenost itn.;
- informacijska pismenost na visokošolski, srednješolski in osnovnošolski ravni izobraževanja: standardi, merila, učne vsebine, metode in strategije;
- primeri dobrih praks v visokošolskih, splošnih, šolskih, specialnih in nacionalni knjižnici ter sorodnih področjih (npr. arhivistika in muzeologija);
- razvoj in prenova standardov informacijske pismenosti;
- razvoj učnih pristopov, ki upoštevajo informacijsko pismenost;
- nov koncept informacijske pismenosti v Okviru priporočil za informacijsko pismenost v visokem šolstvu ACRL (Association of College and Research Libraries), »Framework for Information Literacy for Higher Education«;
- razvoj orodij za ocenjevanje ravni informacijske pismenosti;
- informacijska pismenost in poklicno delo;
- informacijska pismenost za vseživljenjsko učenje;
- informacijska pismenost za demokratično družbo;
- informacijska pismenost za ozaveščeno odločanje in trajnostni razvoj;
- informacijska pismenost za kakovostno življenje.

Vabljeni ste k pripravi izvirnih ali preglednih znanstvenih člankov o razvoju področja, strokovnih člankov ali diskusijskih prispevkov. Predstavite lahko tudi posamezne opravljene študije ali primere dobrih praks.

Rok za oddajo članka je **1. marec 2018**, avtorje pa prosimo, da uredništvu čimprej prijavijo temo članka (po možnosti do 15. oktobra 2017). Pri pripravi prispevka upoštevajte navodila revije Knjižnica.

Za dodatna pojasnila nam pišite na e-naslov revija.knjiznica@nuk.uni-lj.si.

Lep pozdrav,
Damjana Vovk, glavna urednica in dr. Gorazd Vodeb, odgovorni urednik

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV
SLOVENIJE

Na podlagi Statuta ZBDS, Poslovnika o delu organov in delovnih teles ZBDS in 2. ter 3. sklepa 32. dopisne seje Upravnega odbora ZBDS z dne 7. 6. 2017 objavljamo

**RAZPIS KANDIDACIJSKEGA POSTOPKA
ZA ČLANE ORGANOV IN DELOVNIH TELES ZBDS
ZA MANDATNO OBDOBJE 2017-2021**

V kandidacijskem postopku se kandidira kandidate za naslednje funkcije:

- predsednik ZBDS
- (dva) podpredsednika ZBDS
- strokovni tajnik ZBDS
- predsednik nadzornega odbora ZBDS
- (dva) člana nadzornega odbora ZBDS
- predsednik častnega razsodišča ZBDS
- (dva) člana častnega razsodišča ZBDS
- predsednik Sekcije za splošne knjižnice
- predsednik Sekcije za potujoče knjižnice
- predsednik Sekcije za visokošolske knjižnice
- predsednik Sekcije za šolske knjižnice
- predsednik Sekcije za specialne knjižnice
- predsednik Sekcije študentov bibliotekarstva
- predsednik Sekcije za domoznanstvo in kulturno dediščino
- predsednik Sekcije za mladinsko knjižničarstvo
- predsednik Sekcije za izobraževanje in kadre
- predsednik Sekcije za promocijo in marketing
- predsednik Uredniškega sveta revije Knjižnica
- (štiri) člane Uredniškega sveta revije Knjižnica
- predsednik Upravnega odbora Kalanovega sklada
- (štiri) člane Upravnega odbora Kalanovega sklada
- predsednik Upravnega odbora Stepišnikovega sklada
- (dva) člana Upravnega odbora Stepišnikovega sklada

- predsednik Upravnega odbora Spominskega sklada dr. Bruna Hartmana
- (štiri) člane Upravnega odbora Spominskega sklada dr. Bruna Hartmana

- predsednik Komisije za Čopove diplome, Čopova priznanja in Čopove plakete
- (štiri) člane Komisije za Čopove diplome, Čopova priznanja in Čopove plakete

- predsednik Komisije za Goropevškove nagrade
- (dva) člana Komisije za Goropevškove nagrade

Kandidacijski postopek vodi in izvaja Upravni odbor ZBDS.

Kandidate kandidirajo redni člani ZBDS. Kandidati morajo biti potrjeni s strani izvršilnih organov rednih članov ZBDS in se morajo s kandidaturo strinjati.

Kandidira lahko tudi posameznik, ki dobi pisno podporo najmanj polovice vseh članov Upravnega odbora ZBDS.

Kandidati morajo biti člani enega od rednih članov ZBDS.

Od kandidatov se pričakuje, da bodo v primeru izvolitve aktivno delovali v organih in delovnih telesih ZBDS ter da bodo v polni meri odgovorni za opravljanje funkcije.

Posamezni kandidat je lahko kandidiran največ za dve funkciji.

Kandidacijski postopek poteka od 9. 6. do 8. 9. 2017. Kandidature se podajo na obrazcih, ki so priloga razpisa.

Izpolnjeni obrazci se pošljejo do **8. septembra 2017** na naslov:
NUK, Polona Marinšek, Turjaška 1, 1000 Ljubljana

Vljudno Vas vabimo   *You are cordially invited*
na obisk razstave   *to visit the exhibition*

Črna umetnost   *The Black Art* v barvah   *in Colours*

Naslikane in natisnjene upodobitve   *Painted and Printed Images*
v prvotiskih Narodne   *in The National and*
in univerzitetne   *University Library's*
knjižnice   *Incunabula*

avtorjev Nataše Golob,   *by Nataša Golob,*
Marijana Ruperta in Sonje Svoljšak.   *Marijan Rupert, and Sonja Svoljšak.*

20. junij – 22. september 2017   *20 June – 22 September 2017*
Narodna in   *The National*
univerzitetna knjižnica   *and University Library*
Turjaška 1, Ljubljana   *Turjaška 1, Ljubljana*
Razstavna dvorana in   *Exhibition Hall and the lobby*
preddverje Velike čitalnice   *of the Main Reading Room*

Virifico poteris textos sermone libellos
 ☞ Dofce opere precium perlegere hospes: ades.
 Nempe duæ carrut vbes ab origine mundi:
 ☞ Una Cayn: fratris altera structa manu.
 Subdolu illa habitat: fraudis reus: iprob' ois:
 ☞ Hanc pius: hanc simplex: pacificusq; pudens.
 Illa luto torpet: vitis corrupta nefandis:
 ☞ Hæc delecta manet caraq; sponsa dei.
 Sed scelere implicitos manes perit illa: pfundos:
 ☞ Hæc virtute micans gibera læta tenet.
 Illa sinistro: sive vel ad impia tartara tendit:
 ☞ Hæc dextro inuitens calle: virecta subit.

Hæc iter Cysiu duce puri fronde metallic:
 ☞ Illac vitis biat panda vorago fatim.
 Hæc ter sex libris discreuerat atq; quaternis
 ☞ Augustinus: opus forte magister agens.
 Falsa etiam excussit caurus signetra deoy:
 ☞ Confutans verbis dogmata stulta suo.
 Quosq; modo primu regalis machina mundi
 ☞ Condit: nil falsis debeat illa deia.
 Improbos atq; viros tenuit quos error auitus:
 ☞ Spiritibus partem qui tribuere malis.
 Unius impio regitur bene principis orbis.
 ☞ Hæc fortuna graui nos premit arbitrio.